

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Romet Laanjärv

**IMMIGRATSIOONI MÕJU HEAOLURIIGI
MAJANDUSKASVULE JA
KURITEGEVUSMÄÄRALE NING SELLE
ÜHISKONDLIK TAJUMINE/RAAMISTAMINE:
ROOTSI NÄITEL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Alar Kilp, PhD

Tartu 2019

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad, ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

/töö autori allkiri/

Kaitsmine toimub/kuupäev/ kell/kellaeg/
...../aadress/ auditooriumis/number/.

Retsensent: /nimi/ (...../teaduskraad/),
..... /amet/

Lühikokkuvõte

Immigratsioon on viimastel aastatel Euroopas märgatavalt kasvanud ning tänu sellele on küsimused immigratsioonist, immigrantidest ja nende mõjudest tõusnud väga tugevalt poliitilise debati üheks olulisemaiks teemaks. Spekulatsioonid, teooriad ja vaidlused migratsiooni puudutavates küsimustes on ka teadlaste seas aktuaalseks teemaks alates 20. sajandist ning uuringute tulemused ja seisukohad on vastuolulised. Vaidlused immigratsiooni mõjudest puudutavad ka erinevaid sektoreid: räägitakse selle mõjudest kultuurile ja selle säilimisele, mõjust majandusele, kuritegevusele ja üleüldisemalt julgeolekule. Tänu kasvavale immigratsioonile ja kahetistele seisukohtadele on meedia, poliitilise võitluse ja avaliku arvamuse abil tekkinud arusaam immigrantidest kui kriminaalsest nähtusest, kes on ohuks riigi julgeolekule. Lisaks on levinud arusaam, et immigrantid pärsvad riigi majanduslikku arengut.

Healuriigid Euroopas võtavad vastu kõige rohkem immigrante teiste riikidega võrreldes ning avalik debatt immigratsioonist on sellest tulenevalt nendes riikides ka kõige teravam. Samal ajal on avatud immigratsioonipoliitika osaks healuriigi kontseptsioonist. Käesoleva töö raames uuritakse healuriigi, majandusarengu, kuritegevuse ja immigratsiooni omavahelisi seoseid. Juhtumriigina uuritakse Rootsit, sest seal on healuriigi ideed tugevalt esindatud ning samal ajal ollakse üks enim immigrante vastu võttev riik Euroopas. Töös uuritakse immigratsiooni mõju majanduskasvule läbi SKP (sisemajanduse koguprodukt) *per capita* ning mõju kuritegevusele läbi registreeritud karistusseadustike vastaste kuritegude. Lisaks uuritakse töös kolme suurima erakonna vaateid immigratsiooni suhtes ning seda, millised on ühiskondlikud hoiakud immigratsiooni puudutavates küsimustes. Läbi selle püüab töö autor välja selgitada, milline on olnud immigratsiooni mõju healuriigi majandusele ja kuritegevusele Rootsi näitel ning kuidas tajub ja raamistab avalikkus Rootsis immigratsiooni.

Töös on viis peamist väidet: 1) mõõdukas (kuniks ei ületata riigi suutlikkuse piiri) immigratsioon on olnud Rootsi majanduskasvule positiivne nähtus; 2) immigratsioon ei ole tõstnud kuritegevusmäära; 3) immigratsiooni raamistatakse Rootsis nii probleemi kui ka väärtusena; 4) probleem seisneb asüülitaotlejate suures kasvus, mitte immigratsioonis tervikuna; 5) probleemikäsitlus ja pakutud lahendused erakondade poolt näitavad polariseerumise märke.

Sisukord

Sissejuhatus	6
1. Teoreetiline raamistik	9
1.1 Immigratsioon ja integratsiooni olulisus	9
1.2 Heaoluriigi ja sotsiaalse õigusriigi sarnasustest	9
1.3 Immigratsiooni mõjud ja seosed heaoluriigiga.....	10
1.4 Immigratsiooni mõju kuritegevusele – erinevad teooriad	12
2. Varasemad tulemused.....	16
3. Uurimuse disain.....	18
4. Empiiria	20
4.1 Heaoluriigi tunnused ning nende olulisus integreerumisel	21
4.2 Immigratsiooni mõju majandusele Rootsis	24
4.3 Immigratsiooni mõju kuritegevusele Rootsis.....	25
4.4 Immigratsiooni tajumine ja raamistamine Rootsi ühiskonnas	29
4.5 Immigrantide päritolumaad	36
4.6 Immigreerumise põhjused 2004-2018 Rootsis – asüülitaotlejate suur arv.....	37
Tulemused	39
Kokkuvõte	41
Majandus ja immigratsioon	41
Kuritegevus ja immigratsioon	41
Integratsioon ja immigratsioon.....	42
Kasutatud kirjandus	43
Summary.....	46

Tabelid, graafikud ja joonised

Graafik 1: Heaoluriigi ideede esindatus Rootsi erakondades 2006-2014	23
Graafik 2: Immigratsioon ja SKP <i>per capita</i> Rootsis 1985-2017	24
Graafik 3: Netoimmigratsioon ja karistusseadustiku vastased kuriteod 1985-2018. aastatel Rootsis	26
Joonis 1: Töö visuaalne kontsept	19
Tabel 1: Inimgruppide evolutsioon kuni riigini	11
Tabel 2: Uuritavad nähtused, näitajad ja küsimused	20
Tabel 3: Rootsi ja Saksamaa kulutused protsentuaalselt SKP-st sotsiaalsektorisse 1985-2015	21
Tabel 4: GIN-i indeks Saksamaal ja Rootsis	22
Tabel 5: Seksuaalkuriteod, kallaletungid ja pettused aastatel 1985-2018 Rootsis	27
Tabel 6: Röövimised, vargused mootorsõidukitest ja sissemurdmised aastatel 1985-2018 Rootsis	28
Tabel 7: Olulisemad poliitilised probleemid rootslaste jaoks	30
Tabel 8: Milliste ühiskondlike nähtuste pärast rootslased muretsevad?	31
Tabel 9: Rootsi kolme suurima erakonna 2018. aasta valimisplatvormide uurimise tulemused	32-34
Tabel 10: Immigreerunud immigrantide päritolumaad Rootsis 2000-2018	36
Tabel 11: Levinumad immigrantide päritolumaad Rootsis aastal 2018	37
Tabel 12: Asüülitaotlejate arv protsentides kogu immigrantide arvust	37-38

Sissejuhatus

Kesksed mõisted, millele antud töö keskendub, on immigratsioon ja heaoluriik. Immigratsiooni ja heaoluriigi vaheline suhe on kahepoolne: heaoluriigi idee paneb selged piirid, milline peaks olema immigratsioonipoliitika ja heaoluriigi poliitika mõjutab samal ajal oluliselt immigrantide elukeskkonda (Brochmann, Hagelund, 2012, lk 1). Paralleelselt mõjutavad aga immigrandid heaoluriiki, sest immigrandid nii tarbivad kui toodavadprodukte (*ibid.*).

Selle uurimistöö raames uuritakse heaoluriigi kontsepti, majandusarengu ja immigratsiooni ning immigratsiooni ja kuritegevuse omavahelist seost. Võimalusi, kuidas seda teemat mõtestada on palju, kuid siin kasutatav loogika lähtub eeldusest, et immigrantide hulgal võib olla positiivne mõju riigi majandusarengule, kuid seda juhul, kui riik suudab luua immigrantidele vastuvõetava ja piisavalt inimliku keskkonna. Seega on heaoluriigi ideesse uskumine ja selle erinevatesse sektoritesse panustamine kogu loogika aluseks. Immigrante mõtestatakse siin töös kui potentsiaalset tööjõudu (ressurss), kellele tuleb luua õiged tingimused (investeerida) ning kui need on loodud, suudavad nad aidata kaasa riigi majanduse arengule (kasum). Seega, loogika on, et saadavat ressursi tuleb töödelda ja neisse investeerida (tagada tingimused) ning siis on võimalik nende pealt riigi vaatepunktist kasu lõigata. Immigratsioon on selle töö seisukohalt neutraalne nähtus, mis muutub kas positiivseks või negatiivseks nähtuseks olenevalt riigi (sotsiaal)poliitikast. Eeldusel, et immigrantidele on loodud võimalused elatist teenida ausal viisil, mõjutab integratsioon ja nende majanduslik heaolu ka kuritegevuse üldist trendi ühiskonnas, vähemalt olukorras, kus immigrantide hulk on märkimisväärne.

Samal ajal on olemas tingimused ja piirid, mida ületades ei saa immigratsioon riigile olla majanduslikult ja sealt tulenevalt ka kuritegevust käsitledes positiivne. On selge, et kui sissetulevate immigrantide arv ületab riigi suutlikkuse neid vastu võtta, ei ole see riigile kasulik. Mitte ükski üksus ei suuda kasumlikult investeerida ega ümber käia inimmassiga, kelle vastuvõtmiseks puuduvad ressursid ja vajadus. Kui riigis on kõrge tööpuudus, siis uute inimeste riiki vastuvõtmine (või kasvav populatsioon) ei lahenda probleeme, vaid tekitab neid juurde. Seega on oluline märkida, et on olemas teatud piirid, mida ületades positiivne mõju muutub negatiivseks ja absoluutses maksimumis olev immigratsiooni kasv ei võrdu maksimaalse majandusliku kasuga.

Kus need piirid asuvad on paljuski konteksti põhine ning küsimus, millistel parameetritel need põhinevad, on omaette analüüsiteema ja sellega see töö süvitsi ei tegele.

Riigi majandus ning SKP kasv/langus sõltub väga palju ka maailmamajanduse olukorrast ja seda mõjutavad erinevad kriisid. Käesolev töö ei tegele nende fenomenide selgitamise ega uurimisega – see tähendab, et töös teadvustatakse fakti, et näiteks 2008. aasta majanduskriisil on märkimisväärne mõju riigi majandusele, kuid ei uurita selle põhjuseid ja tagajärgi detailsemalt.

Töös vaadeldakse juhtumriigina Rootsit kui heaoluriigi etaloni, et näha, millist mõju on immigratsioon avaldanud riigi majandusele ja kuritegevusele. Riigi majanduse kasvu mõõdetakse töös SKP *per capita* kaudu ja kuritegevust vaadeldakse arvestades registreeritud rikkumisi karistusseadustiku vastu. Samuti uuritakse töös kvalitatiivselt, kuidas Rootsi ühiskonnas immigratsiooni tajutakse/raamistatakse ning milline on kolme suurima erakonna lähenemine rändeküsimustele. Rahva arvamuse selgitamisel võetakse aluseks Rootsis juba läbiviidud uuring meelestatuse kohta ning lisaks uuritakse Rootsi kolme suurima erakonna 2018. aasta valimiste valimisplatvorme, sest erakonnad on nii rahvaarvamuse kujundajad kui ka kandjad. Seega on töös kaks poolt: üks objektiivne, numbriline ja teine tajuline ning subjektiivsem. Töös uuritakse, kuidas suhestuvad rahva erinevad tajud, erakondade nägemused ning objektiivsed näitajad. Rahvataju võib teatud määral üldistada üheseks nähtuseks kui valdav osa ühiskonnast on probleemi suhtes samal meelel, kuid ka tajudes esineb debatti ja erinevaid arvamusi.

Uurimisküsimused

Peamisi uurimisküsimusi, millele töö keskendub on kaks:

- 1) Mida on immigratsioon kaasa toonud majanduse ja kuritegevuse kontekstis Rootsis?
- 2) Kuidas tajub/raamistab rahvas, avalikkus ja erakonnad Rootsis immigratsiooni?

Lisaks on töös ka kaks täpsustavat alaküsimust:

- 3) Kas immigratsiooni nähakse ühiskonnas ohuna/probleemina?
- 4) Kui jah, siis millised on pakutud lahendused?

Töös on viis peamist väidet:

- Mõõdukas (kuniks ei ületata riigi suutlikkuse piiri) immigratsioon on Rootsi majandusele positiivne väärtus
- Immigratsioon ei ole tõstnud toimepandud kuritegude arvu Rootsis
- Immigratsiooni nähakse Rootsi ühiskonnas nii probleemi kui väärtusena
- Probleem seisneb asüülitaotlejate suures arvus, mitte immigratsioonis tervikuna
- Probleemikäsitlus ja pakutud lahendused näitavad polariseerumise märke

1. Teoreetiline raamistik

1.1 Immigratsioon ja integratsiooni olulisus

Lihtsas tähenduses on immigratsioon riiki sisse rändavate inimeste arv, neto immigratsioon aga sisse rändavate ja väljaminevate inimeste vahe. Immigratsiooni võib aga ka teistmoodi mõtestada – näiteks võib seda võrrelda rahvusvahelise kaubandusega, sest mõlemal puhul ületatakse riigipiire ning toimub mingi liikumine (Borjas, 2018, lk 329). Ka tööjõud on kapital, seega võib mõlemat vaadelda kui kapitali liikumist - ühel juhul on kapitaliks elav inimene ja teisel puhul mingi produkt (*ibid.*). Teemale niimoodi lähenedes, võib eeldada, et immigratsioonil on positiivne mõju majandusele (*ibid.*). Samal ajal on immigrant lisaks tööjõule ka inimene – tal on vajadused, arvamused ja oma kultuur – need omakorda võivad põhjustada pikas perspektiivis negatiivseid mõjusid riigile ja selle majandusele ning turvalisusele luues konflikti ühiskonna sees (*ibid.*, lk 330). Seega on väga oluline, et riik panustaks tugevalt sektoritesse, mis on iseloomulikud heaoluriigile ning mis loovad kaasava ja sobiva keskkonna, et luua positiivne seos majanduse, kuritegevuse immigratsiooni vahel.

Integratsioon on selle töö seisukohalt samuti oluline mõiste ning tähendab immigrantide edukat kaasamist ühiskonda. Edukas integratsioon peab olema tugev järgnevates valdkondades (Ager, Strang, 2008): tööhõive, eluase, haridus ja tervis. See tähendab, et need on peamised olulised teemad, millele riik peab keskenduma eduka integratsiooni läbiviimiseks. Ühtlasi on need teemad, mis on olulised heaoluriigi puhul. Seega saab järeldada, et integratsioon on oluline positiivseks immigratsiooniks ja heaoluriigi ideed on olulised edukaks integreerumiseks.

1.2 Heaoluriigi ja sotsiaalse õigusriigi sarnasustest

Sotsiaalne õigusriik tekkis 20.-21. sajandil kui tekkis arusaam, et inimestel on vaja kultuurilist, poliitilist ja majanduslikku laienemist selleks, et demokraatlik võim reaalsuses toimiks (Kalev, 2011, lk 74). Igal elanikul peab olema võimalus elada inimväärset elu ja arendada enda võimeid ning realiseerida eesmärged – selleks tuleb kõigepealt tagada turvalisus, mis on riigi püsimise ja mainitud õiguste eelduseks (*ibid.*). Heaoluriigi mõiste ongi väga sarnane sotsiaalse õigusriigi mõistele – heaoluriik püüab tagada kodanikele võrdsed võimalused üritades vähendada sotsiaal-majanduslikku ebavõrdsust. Heaoluriik on seega riigivorm, kus riigi „legitiimne eesmärk“ on kaasata riigi võimu ühiste sotsiaalsete eesmärkide saavutamisesse (Koivisto, 2012, lk 107).

Healuriiki iseloomustab tugev kodanikuühiskond, vaesuse vähenemine, tasuta haridus, inimeste õigused, aga ka poliitika, mis lähtub põhimõttest, et aitama peab neid, kes abi vajavad. Seega on healuriigile iseloomulikud suured kulutused sotsiaalsektoris.

1.3 Immigratsiooni mõjud ja seosed healuriigiga

Tänu migratsiooni suurele kasvule on tänapäeval tõusnud poliitilisse debatti tugevamini teema immigrantidest (Sainsbury, 2012, lk 1). Immigrantide ühiskondlikku staatust ja õigusi on mõjutanud väited sellest, et immigratsioon mõjub healuriikide kontseptile negatiivselt peamiselt tänu sellele, et neile makstakse ulatuslikke toetusi (*ibid.*). Alates 1970ndatest on teadlased väitnud, et immigratsioon pärssib healuriigi arengut (*ibid.*). Lisaks on levinud arusaam, et immigratsioon on koormavalt mõjunud töölisklassile, kes peaks olema healuriigi arengu tugisammas (*ibid.*, lk 2). Immigrandid lõövad ühiskonda sotsiaalse ja etnilise lõhe ning see vähendab rahva ühtsustunnet, läbi mille väheneb nende usk riiki ja healuriigi ideesse (*ibid.*). Tänu sellele usutakse osades teadusringkondades, et immigratsiooni kasv on ohuks nii healuriigi laienemisele kui ka püsimisele (*ibid.*).

Senimaani saadaval olevad andmed selle kinnituseks on aga kahetised (Sainsbury, 2012, lk 2). Võimalik on, et healuriigi pärssimist mõjutavad hoopis võimul olevad parteid, multikultuursete arusaamade levimus rahva seas, rahvusliku identiteedi tugevus või healuriigi tüüp (*ibid.*). Näiteks on oluline kui kaasav on antud riigi sotsiaalpoliitika ning millisel määral suudab riik immigrante ühiskonda integreerida ja neid oma tööturul funktsionaalselt ära kasutada (*ibid.*). Samal ajal võib Euroopa riikide kohta teha üldistuse, et healuriigid võtavad vastu kõige rohkem immigrante (*ibid.*). Seega on kahe kontsepti vaheline seos olemas ning see tähendab, et neil on tõenäoliselt üksteisele ka mingi mõju. Kuigi immigrandid on siiani Euroopas vähemusgrupp, on nende arv siiski kasvav ja nende mõju ilmne (*ibid.*, lk 3).

Näiteks Saksamaal moodustasid 2008. aastal 20% rahvastikust võõramaalsündinud ja nende lapsed, samal ajal kui tervelt üks kolmandik alla 21-aastastest olid immigrandid või nende lapsed (Sainsbury, 2012, lk 2). Kuna immigrandid on üldiselt vaesed, ei oska kohalikku keelt ja otsivad tööd, siis on nad otseseks koormuseks healuriigi mõttele, mis näeb ette, et kõikide ühiskonnaliikmete esmased vajadused on täidetud.

Kuigi heaoluriik on kõigest umbes 150 aastat vana, võtab see oma ideed iidsetest inimühiskondadest (Voegeli, 2018, lk 27). Filosoofia professor Elizabeth Anderson on heaoluriigi ideed võrrelnud amišite karjakasvatamisega, kus iga kogukonna liige annab oma panuse, et noorel farmeril oleks lihtsam alustada (Voegeli, 2018, lk 27). See praktika põhineb arusaamal, et iga abisaaja vastab samaga, kui teised kogukonna liikmed vajavad abi karjakasvatamisega alustamisel (*ibid.*). Taolisel loogikal põhinevad praktikad pärinevad juba tuhande-aasta tagusest ajast, kui oodatud eluiga ja populatsiooni vanuseline jaotumine oli täiesti teistsugune kui tänapäeval (*ibid.*). Ilma heaoluriigi ideedeta oleksid perekonnad ja väikesed kogukonnad raskustes, mida põhjustaks vana elanikkonna ebaoproportsionaalselt suur osakaal ühiskonnas – fenomen, mis eristab meie aega kõigist eelnevatest aegadest inimese ajaloos (*ibid.*). Ka heaoluriigil on omad mured, probleemid ja takistused (*ibid.*), kuid kahtlemata on see tänapäeva kapitalistlikus ühiskonnas vajalik kontseptsioon.

Tabel 1: Inimgruppide evolutsioon kuni riigini

	Rühm	Suguharu	Hõimuliit	Riik
Inimeste arv	Kümned	Sajad	Tuhanded	Üle 50 000
Eluviis	Rändlev	Paikne: üks küla	Paikne: mitu küla	Paikne: külad ja linnad
Suhtlemise alus	Sugulased	Sugulasklannid	Klass ja elukoht	Klass ja elukoht
Tööjaotus	Ei	Ei	Ei/Jah	Jah

Allikas: (Kalev, 2011, lk 65).

Tabelis 1 on kujutatud inimgruppide evolutsiooni kuni riigini ning määravaid tunnuseid on neli ja nad kõik suhestuvad antud töös kasutatavate mõistetega ning illustreerivad üksteise vahelist seost: inimeste arv (immigratsioon), eluviis (heaoluriik), suhtlemise alus (heaoluriik) ning tööjaotus ja töökohad (majanduslik kasu). See töö uuribki immigratsiooni ja heaoluriigi erinevate parameetrite seost riigi sees. Nende mõistete vahel on aga mitmeid vastuolusid. Tabelist 1 selgub, et riik ja ränne on omavahel vastandlikud mõisted, sest esimene põhineb paiksel elul kindlate õiguslike raamide sees kindlal territooriumil ning teine on selle otsene vastand, sest ränne juba oma olemuselt eeldab

liikumist ühest kohast teise. Tänapäeva Euroopa heaoluriikides on kerkimas ühiskondlikud ja majanduslikud probleemid seoses immigratsiooni kasvamisega, kuid samal ajal on avatud immigratsioonipoliitika justkui osaks heaoluriigi ideest. Kui immigrante ei suudeta ühiskonda integreerida tekib lõhenenud ühiskond, kus grupid tarbivad erinevat meediat, elavad erinevates piirkondades ja on erinevalt meelestatud, sest paiknevad erinevas kultuuriruumis. Ühiskondlikud lõhed võivad aga omakorda põhjustada suuri probleeme kuritegevusega ning see võib olla ohuks riigi tugisammastele (näiteks rahutuste näol). Kui aga immigrante ühiskonda edukalt integreerida, võivad nad olla lahenduseks tööjõu puudusele ja langevale iibele. Lisaks sellele rikastab kultuuride omavaheline põimumine inimeste maailmapilti ja tekitab omavahelist arusaamist ning koostööd, mis on positiivsed nähtused. Seega on väga tähtis, milline ja kui tõhus on sihtriigi poliitika immigrantide õiguste ja toetuste seisukohalt.

Samal ajal ei piisa ainuüksi edukast integratsioonist kui riigil puudub vajadus immigrante vastu võtta. Faktorid, mida arvestada selle vajaduse olemasolu mõttes, on näiteks ülerahvastatus ja tööpuudus. Samuti tuleb arvestada rahva ühtsuse ja meelestatusega – kui ühiskonnas on tekkimas ideoloogiline ja kultuuriline lõhestumine, siis mõjub see halvasti ka majandusele ja julgeolekule. Ühiskondlik kontekst ja levinud arvamused immigratsioonipoliitikast on sama olulised hindamaks immigratsiooni mõju kui arvulised objektiivsemad andmed, mis seda mõju hindavad.

1.4 Immigratsiooni mõju kuritegevusele – erinevad teooriad

Viimase kahe sajandi jooksul on meedia, poliitilise diskursuse ja avaliku arvamuse toel tekkinud levinud stereotüüpiline arusaam immigrantidest kui kriminaalsest nähtusest, kuid selle stereotüübi usutavus on kõikuv (Reid et al. 2005, lk 758). Viimaste aastate käigus on avalik arvamus võtnud taas negatiivse alatooniga immigrantide suhtes vaatamata sellele, et uuriv kirjandus ei ole kinnitanud kriminaalsuse ja immigratsiooni vahelist seost (*ibid.*). Eriliselt torkab silma, et puudu on makro-tasandi uuringud nende kahe nähtuse seostest (*ibid.*). Makro-tasandi uuringud on aga vajalikud, sest immigrantid sisenevad juba olemasolevasse sotsioloogilisse ja majanduslikku struktuuri (Reid et al. 2005, lk 758). Uuringud selgitamiseks seost peavad arvesse võtma immigrantide ökoloogilisi mõjusid, mis võivad mõjutada kriminaalsuse taset (*ibid.*). Indiviidi-tasemel tehtud uuringud immigrantide seostest kriminaalsusega suuremas osas viitavad sellele, et immigrantid puutuvad

kuritegevusega kokku vähem kui sünnipärase kodanikud, makro-tasandi mõjud on aga ebaselged (*ibid.*).

Ühest küljest on võimalik, et suur immigrandide populatsioon suurlinnades soodustab struktuurseid faktoreid, mis viivad kuritegevuse suurenemiseni – näiteks üks võimalus selleks on, et immigrandid võtavad üle tööturul madalalpalgalised töökohad ja sunnivad sellega sünnijärgsed kodanikud kroonilise töötuse seisundisse (*ibid.*). Teisest küljest on suurel immigrandide populatsioonil võimekus taaselustada alasid, kus on aset leidmas majanduslik stagnatsioon ja see omakorda viib struktuursete muutusteni, mis vastupidi, langetavad kuritegevust (*ibid.*).

Sotsioloogilised teooriad varajasest 20. sajandist toetavad lähenemist, et immigratsioonil on kuritegevusega positiivne suhe ning see tuleneb sotsiaalsest nihkest ja majanduslikest puudujääkidest, mis käivad immigratsiooniga kaasas (Reid et al. 2005, lk 759). Immigratsioon aga ei ole homogeenne protsess ja seetõttu on selle mõjud tingimuslikud ja sõltuvad kontekstist (*ibid.*). See omakorda õigustab selle alaseid juhtum-uuringuid, mis võimaldavad uurida juhtumit põhjalikumalt võttes arvesse konteksti eripärasid. Kaasaegsed kriminoloogia teooriad tunduvad nõustuvat eeldusega, et immigratsioon suurendab kuritegevust, kuid hiljutised teooriad immigratsioonist vaidlevat sellele vastu, öeldes, et suurenenud immigratsioon ei vii suurenenud kuritegevuseni (*ibid.*). Lisaks sellele, väidavad need, et suurtel immigrandide hulkadel võib olla hoopis positiivne efekt linnadele – väheneb erinevate sotsiaalprobleemide määr, kaasaarvatud kuritegevusmäär (*ibid.*). Suurenev immigrandide vool võib seega viia nii kõrgemate kui madalamate kuritegevusmääradeni – see oleneb erinevatest faktoritest nagu nende integreerimise edukus ning takistuste hulk, mis nende teele satub (rassipõhine diskrimineerimine, tööturu olukord jms) (*ibid.*). Selle eeldusega selgineb riigi ja avalikkuse roll ning täpsemalt integratsiooni osatähtsus selles, milline efekt on immigratsioonil majandusele ja kuritegevusele. Leiab kinnitust eeldus, et edukas integratsioon loob soodsa pinnase immigratsioonile kui positiivsele nähtusele. See omakorda viitab asjaolule, et mida rohkem riik investeerib heaoluriigile omastesse sektoritesse (mitte ületades enda võimeid), seda edukam on integratsioon ja seetõttu ka seda parem objektiivsem lõpptulemus riigile majanduslikust ja kuritegevusega seotud vaatepunktidest.

Immigratsiooni negatiivset mõju kuritegevusele toetavad teooriad baseeruvad eeldustel, et immigrandide kalduvus suuremaks kuritegevuseks tuleneb nende võimaluste piiratusest, mis

peamiselt omakorda tuleneb nende majanduslikust halvast olukorrast või mis viib lõpuks majanduslikult halva olukorrani (Reid et al. 2005, lk 759). Seda põhjustavad aga samuti faktorid nagu tööturul diskrimineerimine ja eemale tõukamine sotsiaalsest ning majanduslikust riigisisest sfäärist (*ibid.*, lk 760). Seda piiratust on seega võimalik leevendada samade vahenditega, mis peaksid käsitlema ebavõrdsuse vähendamist ühiskonnas, sotsiaal-majanduslike struktuuride arendamist ja üleüldist vastuvõtlikkuse edendamist kogukondades. Kui immigranditel jääb tööturu üks suletuks, siis ei ole neil väljavaateid saavutada majanduslikku edu legaalse vahenditega ja sellepärast pöörduvad nad illegaalsete vahendite poole, mis viibki kuritegevuse kasvuni (*ibid.*). Samuti mängib olulist rolli sotsiaalne ja kultuuriline kaasatus, sest kui seda ei ole, tekib tõrjutuse tunne ja viha, mis võib viia kuritegedeni, mille motiiv ei ole majanduslik, vaid poliitiline - soov kätte maksta ja kehtestada (*ibid.*).

Teooriad sellest, et immigratsioon suurendab kuritegevust, ei suurenda kuritegevust või hoopis madaldab seda (keskmist arvestades), on kõik omal kohal (Reid et al. 2005, lk 761). Uurides lähemalt neist esimest, selgub, et vähemalt mingil tasandil, eeldavad need kõik, et immigrandid on riiki tulles majanduslikult kehvemas seisus kui kohalikud (*ibid.*). See eeldus võib aga olla vananenud (jääb rohkem 20. sajandisse) ja ebatäpne ning see õõnestab nende teooriate tähenduslikkust modernses kontekstis (*ibid.*). Tänapäevased vähemate oskustega ja vähem haritud immigrandid ei ole enam nii halvas seisus nagu nad olid seda eelnevatel sajanditel – paljud immigrantide etniliselt homogeenised grupid suurlinnades leiavad endale oma majandusliku niši, mis lubab neil teenida piisavalt elatist, kuigi nad ei ole suuremas pildis konkurentsivõimelised (*ibid.*). Etnilised kogukonnad ja nišid võivad seega saada väga olulisteks mehhanismideks immigrantide võimaluste kontekstis, võimaldades neil saada tööd juba varasemalt immigrantide poolt loodud ettevõtetes (*ibid.*). Seda kõike eeldusel, et tööalane diskrimineerimine on tänapäeval üldse levinud probleem - kui seda suuta juba ennetavalt vältida, välistab see ühe tingimuse, mis võiks viia kuritegevuse suurenemiseni ja majanduslikult negatiivse mõjuni.

Reid et al. (2005, lk 762) uurimus väidab, et suured immigrandi hulgad linnaaladel võivad elavdada kohalikke majandusi ja viia uute arenguteni protsessides, mis senini on kohal seisnud. Viisid, kuidas immigrandid võiksid kuritegevust alandada on läbi töökohtade juurde tekitamise (nii immigrantidele endale kui kohalikele), ettevõtete arendamise ning linna sisese ümberasustamise

(*ibid.*). Näiteks - immigrantide edukal, üldiselt laiaulatuslikul ja mõnikord niši-põhisel kaasatusel jae- ja hulgimüügi valdkondades on positiivne majanduslik mõju ka mitte-immigrantidest elanikele, kes töötavad laevakaubanduses, transpordifirmades ja ladudes (*ibid.*). Lisaks on tõenäoline, et uute inimeste lisandumisega tuleb tekitada ka rohkem töökohti sotsiaalteenuste pakkumiseks – peamiselt kontrolli ja ohutuse valdkonnas, mis hõlmab endas töökohti politseis, kiirabis, tuletõrjes ja turvafirmades (*ibid.*). Enamus neist töökohtadest, kus on suurem vastutus ja parem palk läheksid sünnijärgsetele kodanikele (*ibid.*). See, aga tähendab tõenäoliselt ka langevust kuritegevuses kohalike elanike seas, vähemalt keskmist arvestades (*ibid.*).

2. Varasemad tulemused

Reid et al. (2005, lk 775) uuris, kuidas mõjutas USA-s välismaal sündinute arv kuritegevust erinevates linnades, ning tulemustest selgub, et nende leiud ei toeta teooriaid, mis väidavad, et suurenenud immigratsioon viib suurenenud kuritegevuseni (*ibid.*). Tulemused näitavad, et vägivaldsete kuritegude ja varaliste kuritegude arv ei suurenenud immigrantide arvu suurenemise arvelt ning hoopis alanes mõrvade ja röövimiste arv (*ibid.*). Lisaks leidsid nad, et kohalikud elanikud said omale paremaid töökohti tänu sellele, et immigrantide arv kasvas, ning seetõttu oli vaja nii avalikul- kui erasektoril teeninda rohkem inimesi (*ibid.*, lk 776). Vähemusse kuuluvad, kuid sünnijärgsed elanikud said rohkem ametikõrgendust, sest immigrantid mitte ainult ei võta töökohti ära, vaid loovad neid ka juurde, nii endile kui kohalikele (*ibid.*). Sellisel viisil ja selle uuringu/näite põhjal immigratsioon suurendab majanduslikke väljavaateid kohalike elanike seas ja alandab kuritegevusmäära (*ibid.*).

Sarnastele järeldustele kuritegevuse ja immigratsiooni suhetest jõudsid 2009. aastal oma uurimuses Matthew T. Lee ja Ramiro Martinez Jr. (2009), kes toovad tulemustes välja, et vastupidiselt klassikalistele kriminoloogia teooriatele, immigratsioon üldiselt ei suurenda kuritegevust ja tihti hoopis alandab seda. Nende teooriate ja uuringute valguses saab selgemaks, et ei ole võimalik üheselt öelda, milline on immigratsiooni efekt kuritegelikele tegevustele, sest see sõltub kontekstist ja täpsematest juhtumi isepärasustest, kuid saab järeldada, et üldine stereotüüpiline arusaam immigratsiooni mõjust ei pea paljudel juhtudel paika.

Daniel Rauhut ja Gustaf Blomberg kirjutavad kokkuvõtvalt oma analüüsis immigrantide ja integratsiooni majanduslikest mõjudest, et alates 1970. aastatest on sisserändajate olukord Rootsis halvenenud ning 1990. aastate majanduskriis tabas neid kõige raskemini – nende sissetulekud ja tööhõive määr on olnud madalamad kui teistel ühiskonnagrupidel (Rauhut, Blomberg, 2003, lk 41). Nemad peavad seda Rootsi integratsioonipoliitika ebaõnnestumiseks (*ibid.*), kuigi teiste riikidega võrreldes on nad teinud üldiselt head tööd (The World Bank, 2019). Nende sõnul on ka teise põlvkonna immigrantide olukord Rootsi tööturul raske ja just seda peavadki nad kõige suuremaks probleemiks – immigrantide kiire ja efektiivne integreerimine tööturule (Rauhut, Blomberg, 2003, lk 41). Nende hinnangul on immigrantide panus Rootsi SKP kasvu ja üldisesse majanduse tootlikusesse olnud marginaalne, kuid samal ajal ei ütle nad, et mõju oleks olnud

negatiivne (*ibid.*, lk 42). Vaadates tulevikku ja tuues välja murekohti leiavad Rootsi autorid, et vajalik on immigrantide treenitus ja valmisolek alustada koheselt/kiiresti tööd riiki tulles, et neil oleks positiivne mõju majandusele (*ibid.*). Selle aluseks on idee, et kohalik tööjõud muutuks asendatavaks võõra tööjõuga ning ühtlasi seavad nad edukuse aluseks investeerimise põhimõtte (*ibid.*). See hõlmab nii tööandjate investeringuid ja toetusi väljaõppeks kui ka riigipoolseid täiendavaid investeringuid (*ibid.*). Selleks, et tööjõuränne oleks tulevikus Rootsis edukam ei tohi see olla vastuolus majanduslike struktuuridega, vaid püüdma täita tootmises esinevaid kitsaskohti. Eduka integratsioonipoliitika ning investeringute toel annaks see Rootsile rahvusvaheliselt konkurentsieelise (*ibid.*, lk 43). Sellest järeldades leiab kinnitust seisukoht, et immigratsioon ei ole avaldanud (2003. aasta seisuga) negatiivset majanduslikku mõju ja selle positiivne potentsiaal on olemas ning selle võti peitub suuremates era- ja avalikusektori investeringutes, mis peaksid viima suurema tööhõiveni ja kiirendama tööle asumise protsesse.

3. Uurimuse disain

Uurimaks immigratsiooni ja heaoluriigi vahelist mõju ja seost on autor valinud juhtumriigiks Rootsi. Siin töös nähakse immigratsiooni kui potentsiaalselt ressursi, mille abil saab kasvatada riigi majandust ning seetõttu uuritakse immigratsiooni seost majanduse ja kuritegevusega. Valitud on üks riik, sest tegemist ei ole homogeenise protsessiga ning seetõttu annab juhtumi-põhine uurimus ka võimaluse vaadelda rohkem parameetreid ja otsida spetsiifilisemaid selgitusi.

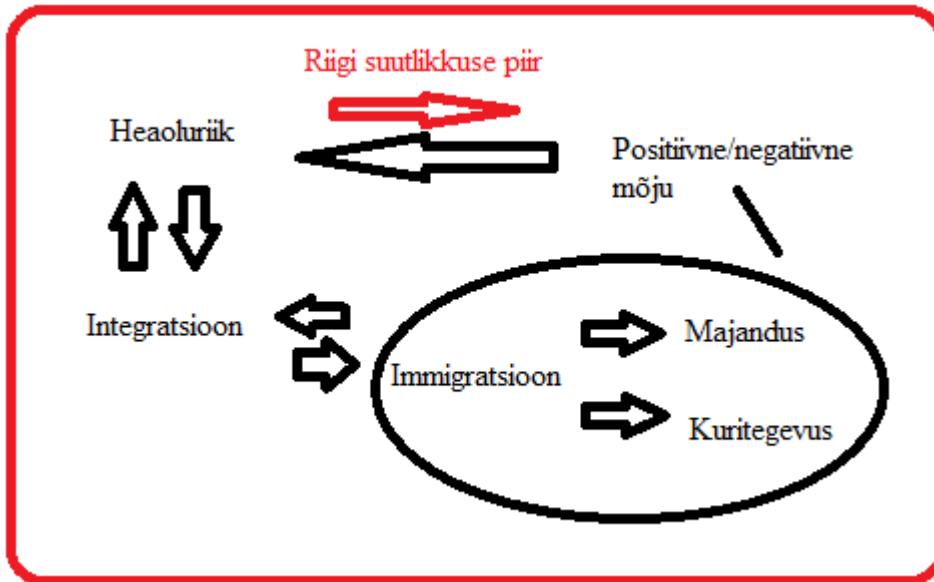
Rootsi on valitud, sest see riik esindab heaoluriigi ideesid ning peab ennast heaoluriigi mudeli taotlejaks. Rootsis on ka küllaltki suur immigrantide arv ja nende migratsioonipoliitika on avatum võrreldes näiteks Ida-Euroopa riikidega. Ajaperioodid, mida erinevate muutujate analüüsimisel kasutatakse on natukene erinevad, kuid keskenduvad kõik lähiminevikule. Aastaarvude erisus tuleneb andmete kättesaadavusest – teatud muutujate analüüsimisel ei olnud saadaval andmeid kõikidest vajaminevatest aastatest. Samas on need aastad ja andmed relevantssed ja selgitavad muutusi piisavalt hästi. Maksimaalne ja kõige sagedasem ajaperiood analüüsis jääb vahemikku 1985-2015/2018, sest mõju uurimiseks tuleb uurida seda pika ajaperioodi jooksul, et joonistuksid välja korrelatsioonid või irregulaarsused. Sellest suurem ajavahemik aga oleks juba tänapäeva kontekstis tähtsusetu, sest ajaloolised ja tehnoloogilised arengud on riikide arengut mõjutanud varsemalt hoopis teistmoodi. Töös tuleb arvestada, et riigi majanduskasvu võib mõjutada väga suur hulk tegureid ja ajaperioodi iseärasused tekitavad erandeid, kuid siiski on võimalik mingi üldine järeldus teha ja seda seejärel selgitada ning analüüsida – sellega alljärgnev empiiria osa tegelebki.

Selleks, et analüüsida heaoluriigi mudeli tugevust ja efektiivsust riikides, on vaja analüüsida erinevaid parameetreid, millest see kontseptsioon koosneb. Selles töös on kaasatud parameetreid mitu: SKP *per capita*, Gin-i indeks, riigi kulutuste suurus sotsiaalsektoris, heaoluriigi idee esindatus parteides, religioonivabaduse indeks, grupi- ja indiviidiõiguste indeks, tervise võrdsuse indeks, vaesuse- ja töötusemäär ning *Social Progress Index*. Töö järgmises pooles vaadeldakse ja analüüsitakse neid parameetreid olenevalt nende relevantssusest.

Töös uuritakse SKP *per capita* kasvu/langust kõrvuti immigratsiooni kasvu/langusega läbi aja ning karistusseadustiku vastaseid kuritegusid kõrvuti immigratsiooniga läbi aja. Lisaks vaadeldakse rootslaste suurimaid ühiskondlikke muresid, et näha, milline on meelestatus immigratsiooni ning kas seda nähakse probleemina. Ühtlasi analüüsitakse Rootsi kolme suurima erakonna 2018. aasta

valimisplatvorme, et selguks, milline on erakondade retoorika antud küsimuses ning milline on probleemipüstitus ja pakutud lahendused.

Joonis 1: Töö visuaalne kontsept

Allikas: autori koostatud.

Joonisel 1 on kujutatud töö visuaalne kontsept ja see võtab kokku teoreetilises raamistikus esitatud loogika. Healuriigile omased ideed on olulised integratsiooni edukuseks. Toimiv integratsioon on aluseks immigratsiooni positiivseks/negatiivseks nähtuseks muutmisel. Immigratsioon mõjutab omakorda majandust ja kuritegevust – seda hakatakse töö empiirilises pooles uurima. Kuskil on olemas riigi suutlikkuse piir, mida ületades muutub mõju negatiivseks/koormavaks (sellega see töö spetsiifiliselt ei tegele) ning kogu protsess toimub ühiskonna liikmete tajude kontekstis ehk see kuidas immigratsiooni ja sellega seotuid probleeme ja väärtusi raamistatakse selgub samuti töö empiirilises osas.

Tabel 2: Uuritavad nähtused, näitajad ja küsimused

Nähtus	Näitajad/andmestik	Küsimused
Majandus	SKP <i>per capita</i>	Kuidas on immigratsioon mõjutanud majandust läbi aja?
Kuritegevus	Karistusseadustiku vastased kuriteod ja nende liigid	Kuidas on immigratsioon mõjutanud kuritegevust läbi aja? Milliste kuritegude arv on alanenud/suurenenud?
Heolu(riik)	Sotsiaalkulutused; Gini indeks; heoluriigi ideede esindatus parteides; õiguste ja vabaduste indeksid	Kui palju on Rootsi investeerinud heoluriigile omastesse sektoritesse? Millisel tasemel on indiviidi- ja grupiõigused Rootsis?
Immigratsioon	Neto immigratsioon; kogu immigratsioon; asüülitaotlejate osakaal; immigrantide päritolumaad	Kui palju on Rootsi vastu võtnud immigrante lähiminevikus? Kui paljud immigrantidest on asüülitaotlejad? Millistest regioonidest/maadest tuleb enim immigrante?
Ühiskonna tajud ja immigratsiooni raamistamine	SOM (<i>Society, Opinion, Media</i>) uuring inimeste hoiakutest; kolme suurima erakonna valimisplatvormid 2018 parlamendivalimisteks; ajalehe intervjuu erakondade esindajatega immigratsioonist	Milliseid ühiskondlikke probleeme peavad Rootslased tähtsaimateks? Kas immigratsiooni nähakse probleemi/väärtusena? Milles seisneb väärtus/probleem? Millised on pakutud lahendused?

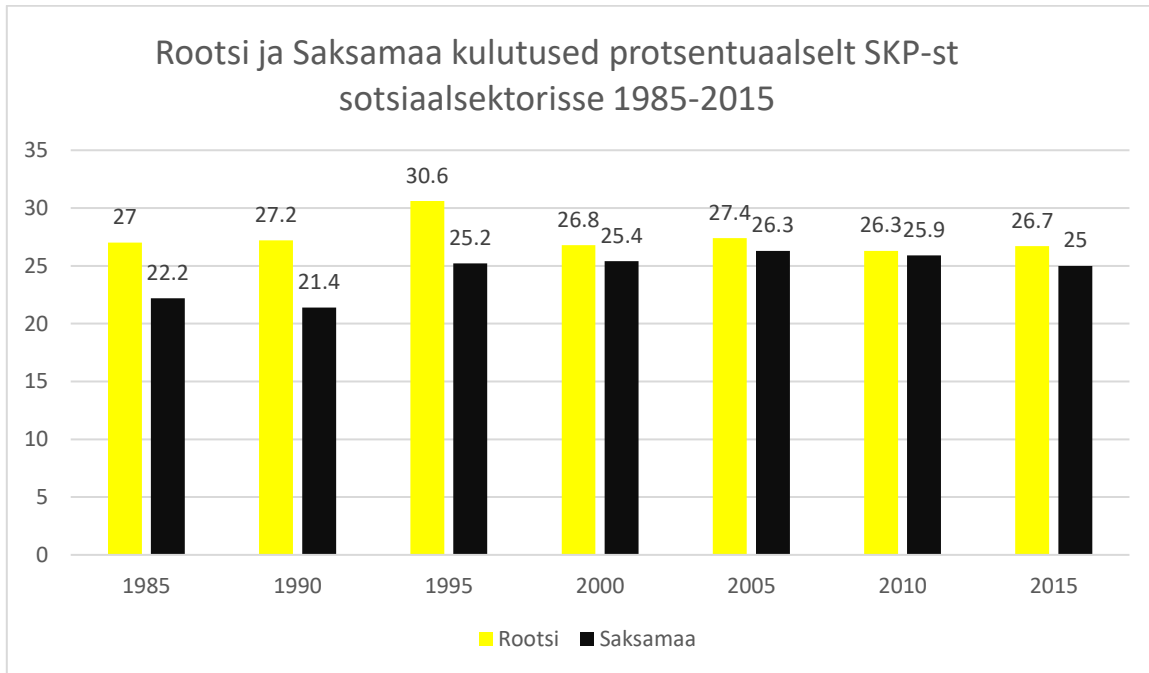
Allikas: autori koostatud.

Tabel 2 selgitab empiiria osas uuritavaid nähtusi, kasutatavaid näitajaid ning küsimusi, mis leiavad uurimise käigus vastuse.

4. Empiiria

4.1 Heaoluriigi tunnused ning nende olulisus integreerumisel

Tabel 3: Rootsi ja Saksamaa kulutused protsentuaalselt SKP-st sotsiaalsektorisse 1985-2015

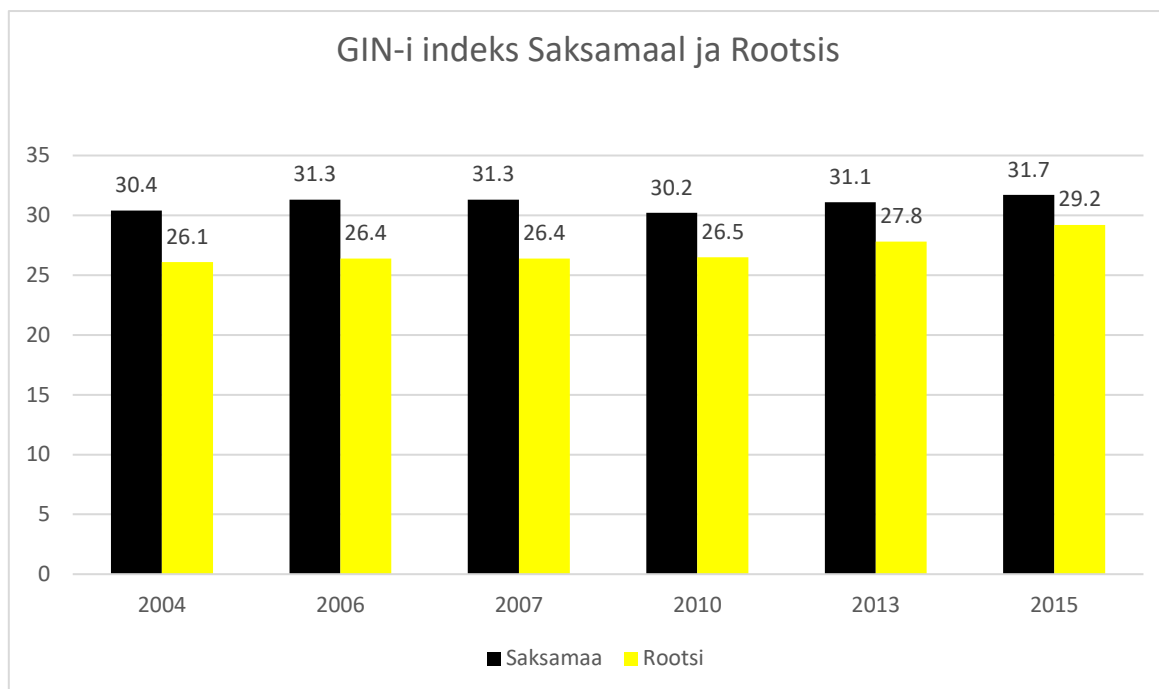

Allikas: (OECD, 2019a).

Üks heaoluriigi tähtsaid tunnuseid on riigi investeeringute suurus sotsiaalsektorisse. Tabel 3 näitab kahe riigi (Rootsi ja Saksamaa) kulutusi protsentuaalselt nende SKP suurusest ajavahemikul 1985-2015, Saksamaa on tabelisse kaasatud võrdlemise eesmärgil. Saksamaa on valitud sellepärast, et tegu on teise Lääne-Euroopa riigiga, kelle poliitika ja visioon seostub heaoluriigile omaste nägemustega. Igal aastal on Rootsi kulutused olnud Saksamaa omadest suuremad. Aastatel 1985-1995 on Rootsi investeerinud tervelt 5-6% rohkem. Peale seda jäävad protsentide vahed 1% ringi. Seega näitavad need andmed, et Rootsi on pika aja vältel investeerinud sotsiaalsektorisse ehk heaoluriigi loomisesse rohkem kui Saksamaa. 30 aasta vältel moodustavad need aastased protsendid kokku väga suure erinevuse. Sotsiaalsektorisse investeeringud aitavad immigrantidel saavutada elamisväärseid tingimusi, leida tööd ja saada arstiabi – need omakorda aitavad integreerumise protsessile kaasa, sest võõramaalased tunnevad end olevat oluline osa ühiskonnast.

Seetõttu võib eeldada, et Rootsi immigratsioonipoliitika on olnud kaasavam ja immigrandile sõbralikum.

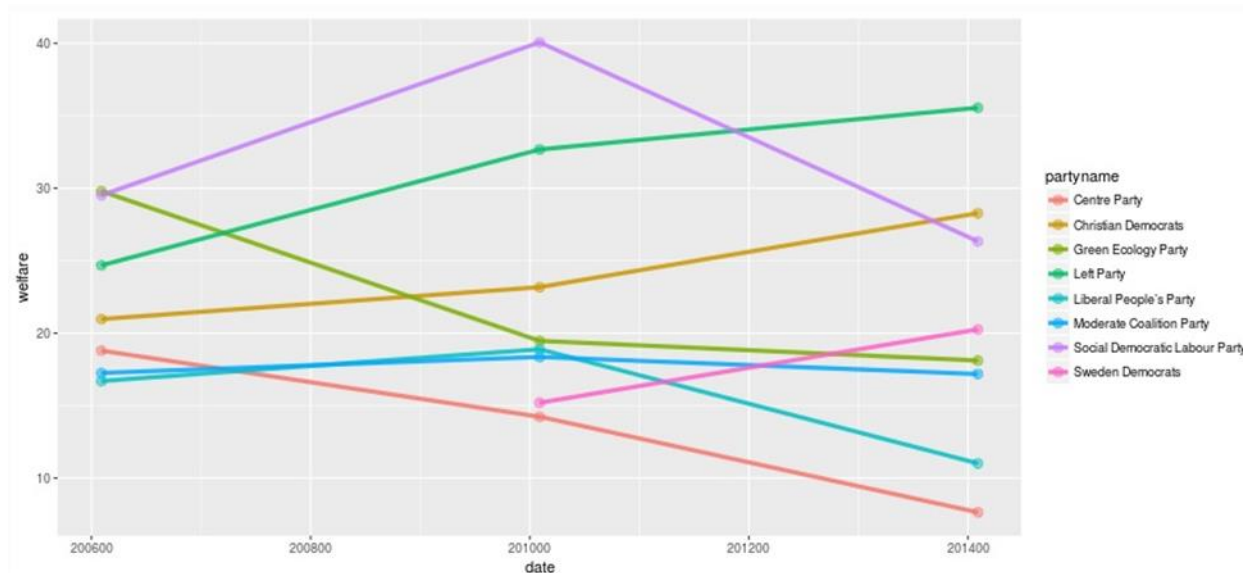
Tabel 4: GIN-i indeks Saksamaal ja Rootsis

Allikas: (The World Bank, 2019).

Teine oluline tunnus heaoluriigi puhul on madal ebavõrdsuse tase. Seda reflekteerib hästi Gin-i indeks ning tabel näitabki Saksamaa ja Rootsi Gin-i indekseid aastatel, mil andmed olid kättesaadavad. Saksamaa on taaskord heaks kõrvutavaks näiteks riigist, millel on samuti head näitajad nendes valdkondades. Mida madalam on indeks, seda vähem on riigis ebavõrdsust – seega, mida madalam indeks seda parem. Rootsil on aastatel mis jäävad 2004 ja 2015 vahele olnud indeks igal aastal madalam kui Saksamaal. Keskmine vahe on umbes 4, mis on arvestatav näitaja. Üldistades võib öelda, et mida aasta edasi, seda rohkem on indeksid kahe riigi vahel võrdsustunud. Tabel näitab, et Rootsi on panustanud rohkem heaoluriigi ideesse ning suutnud ebavõrdsust riigis hoida madalamana, mistõttu on nad loonud head/paremad tingimused integreerumisprotsessideks.

Graafik 1: Heaoluriigi ideede esindatus Rootsi erakondades 2006-2014

Allikas: (Varieties of Democracy, 2019).

Kolmandaks vaatame kui tugevalt on Rootsis riigi erakondade platvormides esindatud heaoluriigi ideed. See näitab kui tugevalt on heaoluriigi idee poliitilisel areenil esindatud partei programmides. Võib eeldada, et mida tugevam esindatus ideel on, seda rohkem rakendatakse heaoluriigi ideid soosivaid poliitikaid. Graafikult 1 näeme, et Rootsi erakondade keskmine näitaja jääb vahemikku 20-30, mis on kõrge arv - vastav näitaja Saksamaal on näiteks 7-15 (Varieties of Democracy, 2019).

Lisaks sellele on Rootsis väga kõrged indeksid nagu: religioonivabaduse indeks, grupi- ja indiviidiõiguste indeks ja tervise võrdsuse indeks, mis kõik peaksid olema heaoluriigile olulised teemad ja seetõttu sobivad need indeksid ka heaoluriigi parameetriteks (*ibid.*). *Social Progress Index* paigutab Rootsi maailmas 8ndale positsioonile (Social Progress Index, 2019). See indeks järjestab maailma riike heaoluriigile omaste parameetrite põhjal.

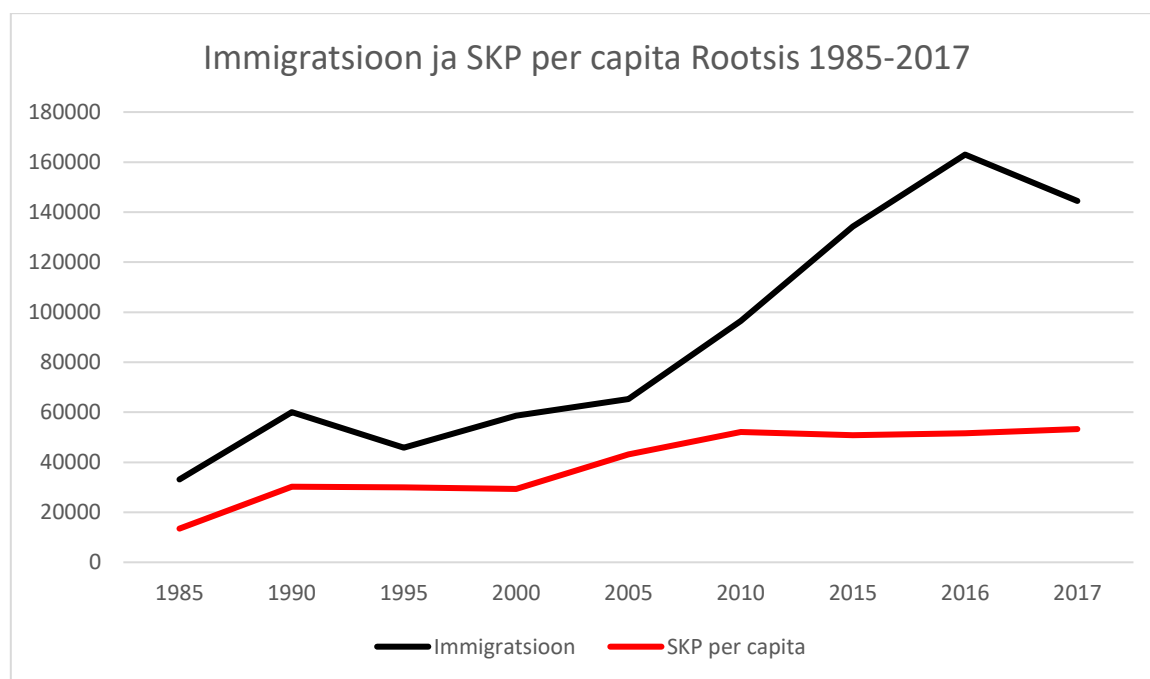
OECD toob välja, et Rootsis on inimesed rohkem eluga rahul kui enamus muudes maailma riikides ning nende tervis ja looduslik keskkond on väga hea (OECD, 2019b). Peale selle, on OECD andmetel Rootsis kõrge osalusdemokraatia indeks ning natuke üle 45% inimestest arvab, et valitsus võtab nende arvamusi kuulda (OECD, 2019b). Sellest võib järeldada, et Rootsis elavate inimeste

heaolu on kõrge. Lisaks viitavad kõik need parameetrid sellele, et Rootsi investeerib rohkesti ja edukalt heaoluriigi ideesse ning loob sellega soodsad eeldused integratsiooniks, mis omakorda viib suurema heaoluni.

4.2 Immigratsiooni mõju majandusele Rootsis

Toetudes teoreetilisele raamistikule ning empiiriale, väidab töö autor, et mõõdukas immigratsioon on Rootsi majandust mõjutanud positiivselt.

Graafik 2: Immigratsioon ja SKP per capita Rootsis 1985-2017

Allikas: (The World Bank, 2019), (SCB, 2019).

Graafikul 2 on kujutatud immigrereerunud inimeste arv ja SKP per capita Rootsis aastatel 1985-2017. Jooniselt on selgelt näha korrelatsiooni kahe muutuja vahel – lisaks sellele, et 30 aastane ajavahemik peegeldab pikas plaanis sarnasusi on ajavahemikul 1985-1990 ja 2000-2010 kaks muutujat liikunud peaaegu identselt üksteise suhtes. Seega võib Rootsi põhjal väita, et immigratsioon ja SKP per capita kasv on omavahel positiivses seoses aastatel 1985-2010. Negatiivne seos laiemas plaanis puudub, kuid erandiks on periood 2010-2017. Seda võivad selgitada maailmamajanduskriis aastal 2008 ning OECD rikkaimate riikide üldine majanduse „jahtumine“ (Korpi, 2001, lk 105), kuid kuna sellega see töö detailselt ei tegele, siis keskendutakse

ajaperioodile alates 2015 – sellel aastal hakkas nn Euroopa pagulaskriis. Alates sellest perioodist on kasv peatunud ja näitajad püsinud enam-vähem samal tasemel kuni aastani 2017. Perioodil 2005-2016 on aga immigratsioon oluliselt kasvanud.

Samal ajal on Rootsi majanduslikult olnud finantsilises ülejäägis aastatel 2015, 2016, 2017 ja 2018 ning ennustused viitavad, et ülejääk kasvab kuni aastani 2022 (Government Offices of Sweden, 2019). Lisaks on töötus noorte seas langenud märgatavalt ja aastal 2018 jõudis see madalaimasse punkti viimase 15. aasta lõikes ning pikaajaline töötus (12 kuud või kauem) on Rootsis üks madalamaid Euroopa Liidus (*ibid.*).

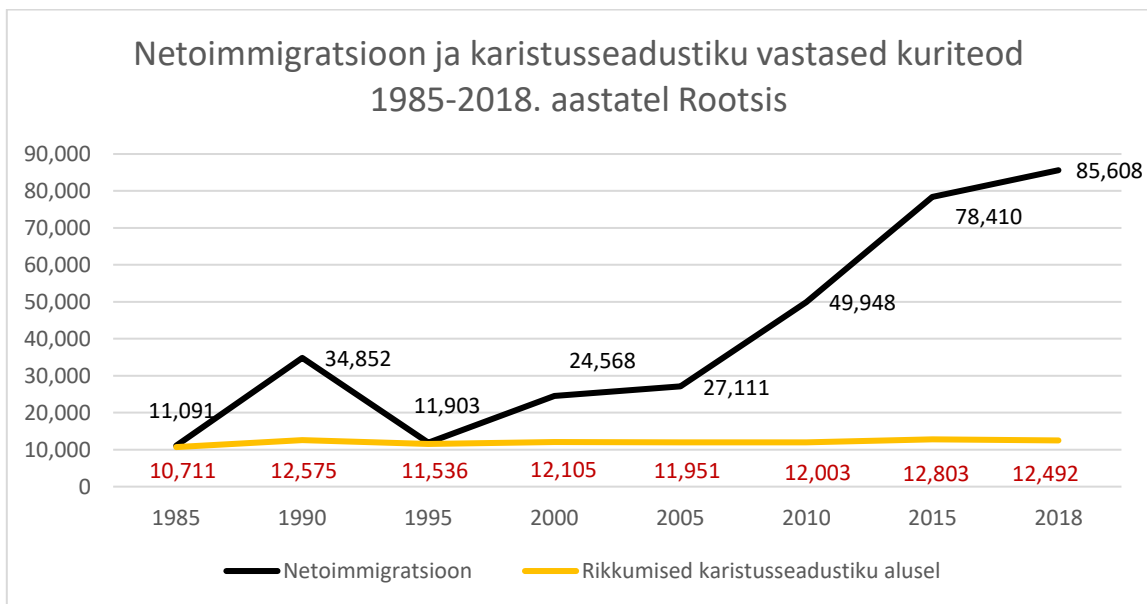
Kokkuvõttes võib öelda, et immigratsioon on majandust mõjutanud positiivselt aastatel 1985-2010. Peale seda on majandusareng peatunud ning immigrantide vool oluliselt suurenenud. Samal ajal on Rootsi panustanud palju heaoluriigile tähtsatesse (sotsiaal)sektoritesse ja hoidnud ebavõrdsust suhteliselt madalana.

4.3 Immigratsiooni mõju kuritegevusele Rootsis

Kuritegevust ja immigratsiooni puudutav väide on, et immigratsioon ei ole tõstnud toimepandud kuritegude arvu Rootsis.

Rootsis on muudetud ja oluliselt laiendatud vägistamise definitsiooni (alates 2005. aastast) ning seetõttu on läbi aja kuritegude arvu võrdlemine väga keeruline (Government Offices of Sweden, 2019). Ühtlasi on raske võrrelda arvu rahvusvaheliselt teiste riikidega, sest paljud teod, mis klassifitseeritakse vägistamisena Rootsis, ei klassifitseerita samamoodi mujal riikides (*ibid.*). Lisaks on enamikes riikides tavaks registreerida ainult tõsisem rikkumine juhul kui rikkumisi on olnud mitu – Rootsis aga registreeritakse neist kõik (*ibid.*). Kriminaalne statistika ei peegelda alati täielikult kuritegevuse määra riigis, sest seda mõjutavad õiguslikud faktorid ning protseduurid (*ibid.*). Näide: kui naine esitab kaebuse, et mees on teda vägistanud iga päev aasta aega järjest, registreeritakse see Rootsis 365 erineva rikkumisena, enamikes muudes riikides registreeritaks ainult üks või äärmuslikel juhtudel mitte ühtegi (*ibid.*). Samuti mõjutab arvu kalduvus ühiskonnas esitada kaebusi seksuaalkuritegude kohta – Rootsi on ühiskond, kus naisi julgustatakse esitama kaebusi igasugustel tingimustel ja kõhklemata, samuti on ühiskond ja avalik debatt väga avatud ning kannatajaid ei süüdistata ega naeruvääristata meedias (*ibid.*).

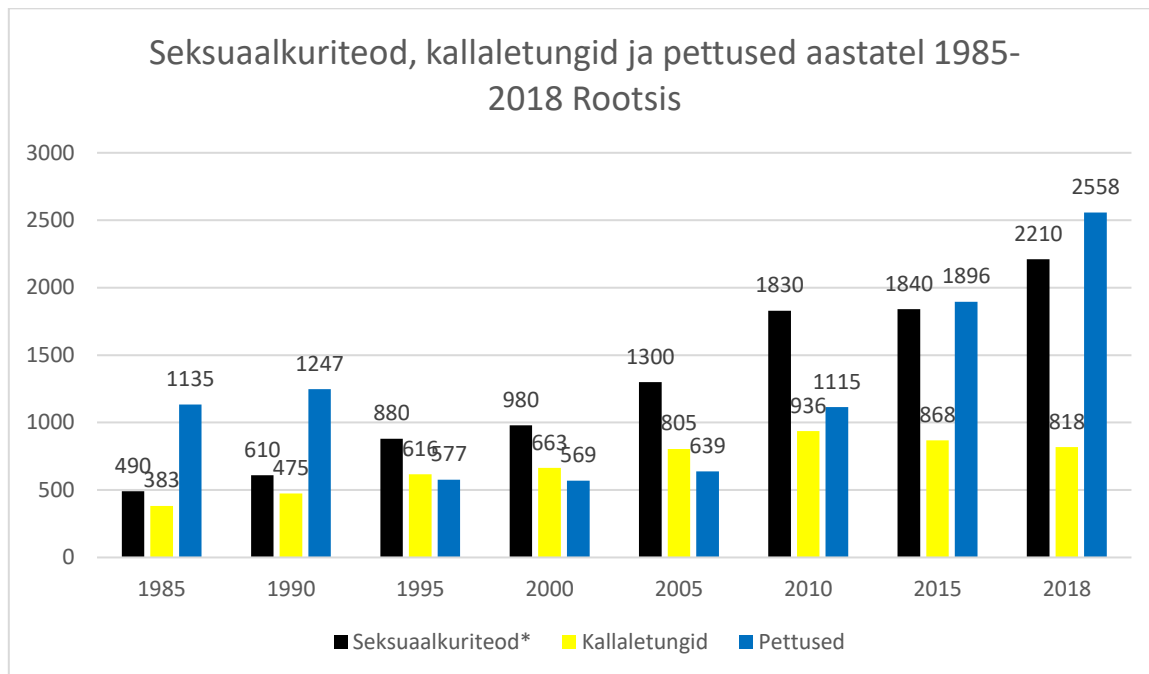
Graafik 3: Netoimmigratsioon ja karistusseadustiku vastased kuriteod 1985-2018. aastatel Rootsis

Allikas: (Brå, 2019; SCB 2019).

Graafik 3 kõrvutab netoimmigratsiooni ja Rootsi karistusseadustikku rikkuvad kuriteod 100 000 inimese kohta aastatel 1985-2018 ja siit joonistub selgemini välja kahe muutuja suhe. Netoimmigratsioon on näidanud hüppelist kasvu vahemikus 1995-2018, kuid eriti vahemikus 2005-2018, millal arv on suurenenud umbes 3 korda. Samal ajal on rikkumiste arv jäänud väga stabiilseks ja 30 aasta jooksul on see kasvanud vaid umbes 2000 võrra. Kõige märgilisem tähelepanek graafikult on aga just ajal (2005-2018), millal immigratsioon kasvas väga suuresti, kuid kuriteod peaaegu, et mitte üldse – 13 aastaga kasvas see vaid umbes 600 võrra. Selle graafiku andmete põhjal saab väita, et suurenev immigratsioon ei ole Rootsis mõjutanud oluliselt kuritegevuse kasvu.

Tabel 5: Seksuaalkuriteod, kallaletungid ja pettused aastatel 1985-2018 Rootsis

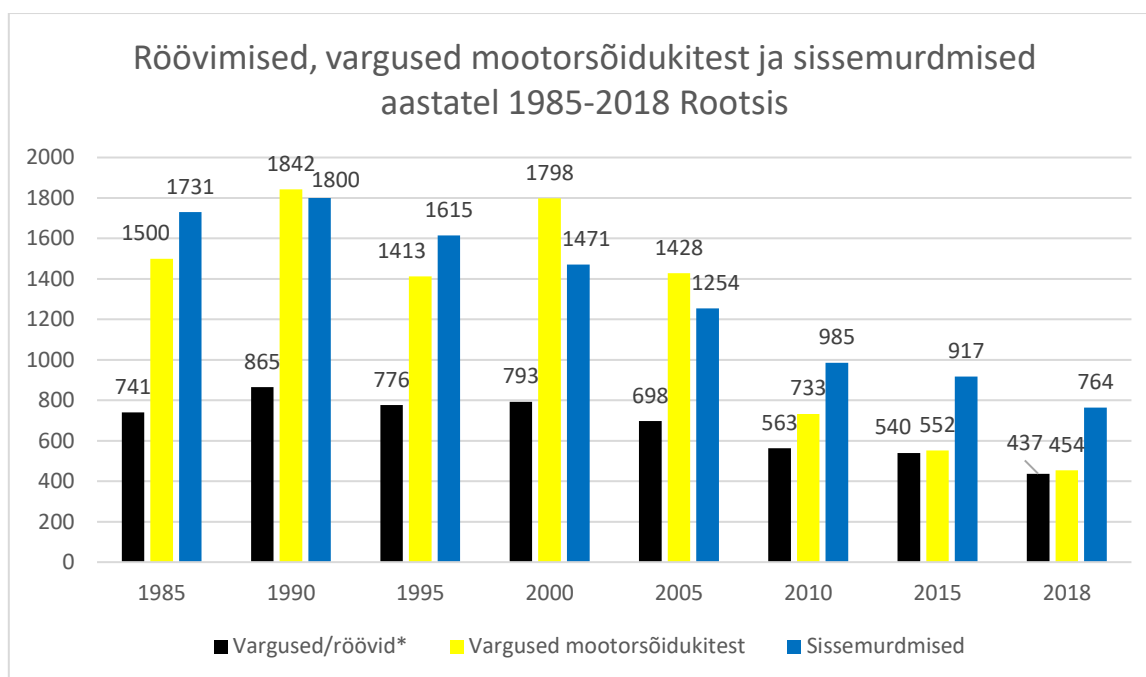
Allikas: (Brå, 2019). Tärniga (*) tähistatult on seksuaalkuritegude arvu korrutatud 10-ga, et tabel oleks visuaalselt paremini loetav.

Tabel 5 keskendub kolmele kuritegevuse liigile, mis on enim näidanud kasvu Rootsis 30 aasta jooksul. Seksuaalkuriteod, kallaletungid ja pettused on kõik vähemal või rohkemal määral kasvanud. Analüüsimeks nende võimalikke põhjuseid, võtab autor need ükshaaval vaatluse alla. Esiteks, seksuaalkuritegude arv on aastate jooksul pidevalt kasvanud, kuid suurim kasv avaldub alates aastast 2000. Suurenenud seksuaalkuritegude arvu tagamaid seletavad varasemalt selgitatud muutused seadusandluses ning absoluutnumbrid tabelis on eksitavad, sest neid on korrutatud 10-ga.

Teiseks, kallaletungide arv on küll kasvanud kuid viimasel viiel aastal ka langenud ning alates aastast 2000 püsib see vahemikus 663-936 – kõrgeim arv jääb aastasse 2010. Kallaletungi alla lähevad ka seksuaalse alatooniga rünnakud (kuid mitte kõik) ning seega on ka selle väike suurenemine paremini mõistetav, lisaks on viimased viis aastat toonud kaasa languse, seega ei peaks ma selle üleüldist väikest suurenemist väga oluliseks. Kolmandana on märgata erinevate pettuste kasvu, kuid ka langust – kui vahemikus 1985-1990 oli nende arv mõned sajad üle tuhande,

siis vahemikus 1995-2005 püsis nende arv umbes kaks korda madalamal tasemel. Aastatel 2010-2018 on arv küündinud 2558-ni, mis on seni suurim. Selle selgituseks võib tuua Interneti ajastu algust ning sellega tulenevalt on suurenenud pettuste arv üle Euroopa, mitte ainult Rootsis (Europol, 2019). Internetiga kaasnevad võimalused pettusteks ja ühtlasi riskide hulk selle ohvriks langeda on ilmselgelt suuremad kui varasemalt (Fico, 2018). Seega võib selle suurenemist pidada tavaliseks nähtuseks ka teiste riikide hulgas ja selle fenomeni seos immigratsiooniga on lahtine.

Tabel 6: Röövimised, vargused mootorsõidukitest ja sissemurdmised aastatel 1985-2018 Rootsis

Allikas: (Brå, 2019). Täpniga (*) tähistatult on vargused/röövid jagatud 10-ga, et tabel oleks visuaalselt paremini loetav.

Tabel 6 keskendub vastupidiselt kuritegude liikidele, mis on näidanud märgatavaid kahanemise märke. Peamine üldine nimetus kuritegudele, mis on vähenenud, on vargused, röövid ja sissemurdmised. Eriti märgtavalt on vähenenud röövimised mootorsõidukitest ning üldised sissemurdmised. Aastal 1990 oli nende kuritegude tipp-aeg kui toime pandi 1842 mootorsõidukist vargust ja 1800 sissemurdmist – need arvud on mõlemad langenud aastaks 2018 kaks või rohkem korda. Vastavad arvud on aastaks 2018 454 ja 764. Nende kuriteoliikide üsnagi järsk ja märgatav langus on positiivne märk üldisele olukorrale riigis. Võib spekuloida, et vargused ja

röövimised on nõ „kolinud“ rohkem Interneti ja neid pannakse toime virtuaalsetes keskkondades. Seda kinnitada või ümber lükata otseselt ei saa, seega jääb vaid tõdeda fakti, et selles kuritegude sektsioonis on toimunud märgatav edasimineku positiivsuse poole.

Kokkuvõttes saab andmetest järeldada, et immigratsiooni mõju kuritegevusele on olnud neutraalne. Kuritegevus on küll suurenenud, kuid mitte oluliselt ning olulisel kohal on muutus selles, kuidas kuritegusid registreeritakse ja klassifitseeritakse. Korrelatsiooni immigratsiooni suurenemise ja kuritegude arvu suurenemise vahel ei ole. Teatud toimepandud kuritegude liigid on alanenud (röövid, sissevõtmised) ning teised suurenenud (peamiselt pettused) ja seda fenomeni aitab selgitada Interneti tekkimine ja laialdane levik.

4.4 Immigratsiooni tajumine ja raamistamine Rootsi ühiskonnas

Immigratsiooni tajumise/raamistamise kohta on töös kolm väidet:

- 1) Immigratsiooni nähakse Rootsis nii probleemi kui väärtusena
- 2) Probleem on asüülitaotlejate liiga suures arvus, mitte immigratsioonis tervikuna
- 3) Probleemikäsitus ja pakutavad lahendused näitavad polariseerumise märke

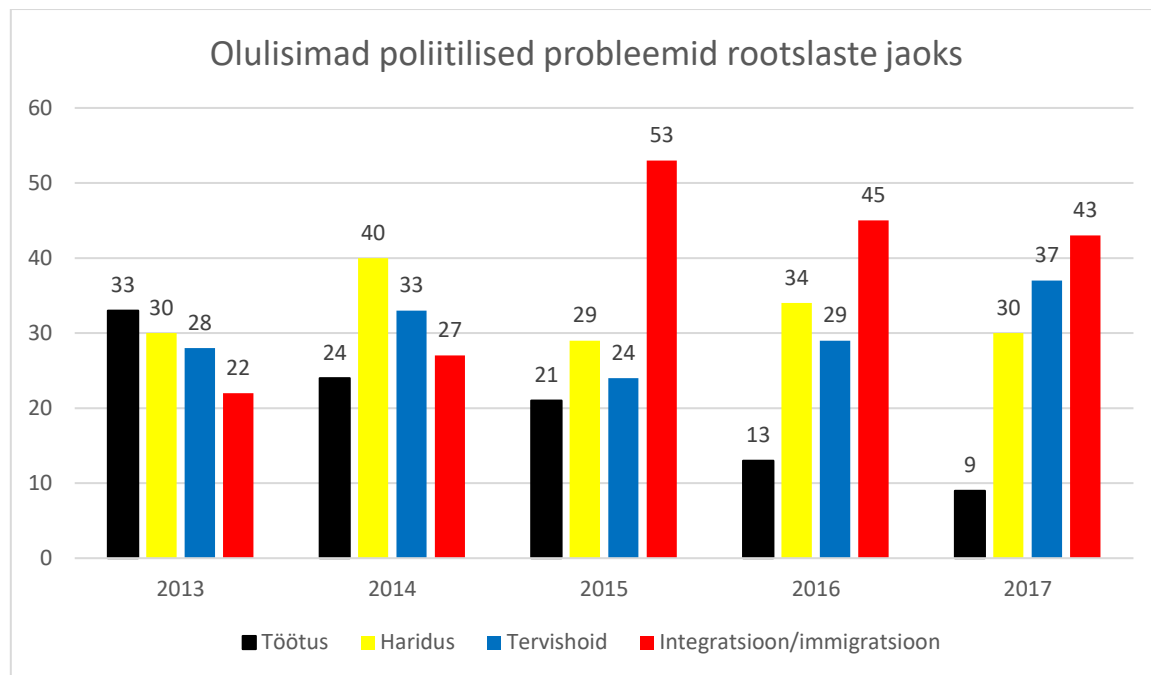
Senimaani on siin töös käsitletud erinevaid teooriad, lähenemisi ja faktoreid, mis puudutavad heaoluriiki, immigratsiooni mõju majandusele ja kuritegevusele, integratsiooni olulisust ning vaadeldud konkreetset juhtumit Rootsi näitel. Immigratsiooni positiivse mõju aluseks tundub olevat edukas integratsioon ning sellega kaasas käivad vajalikud kulutused ja investeeringud – potentsiaal on olemas ning mõjud ei ole näidanud objektiivselt ja numbriliselt märke, millest võiks järeldada, et Rootsi riiki on immigratsioon varasemalt negatiivselt mõjutanud, kui jätta välja periood alates aastast 2010. Seega on võtmeküsimus investeeringutes, integratsioonis ning avatuses ja valmisolekus neid mõlemaid ellu viia. Selle aluseks ühiskonnas on aga eelkõige poliitiline tahe, mis on otseselt seotud rahva tahte, meelestatuse ning tajulise hoiakuga immigrantide ja integratsiooni osas. Järgnev sektsioon keskendubki nende uurimisele ja tõlgendamisele Rootsis. Lisaks vaadatakse lähemalt, mis võiks seletada muutust alates aastast 2010/2015.

4.4.1 SOM uuring

Esmalt vaatleb autor SOM uuringut, mis keskendub ajavahemikule 1986-2017 ning vaatleb rootslaste hoiakuid poliitika, massimeedia ja avalike teenuste osas (SOM Institute, 2017). Siin töös

kajastatakse tulemusi aastatel 2013-2017 ehk viie aasta jooksul, sest varasemad hoiakud pole tänapäeva mõistes enam aktuaalsed.

Tabel 7: Olulisemad poliitilised probleemid rootslaste jaoks

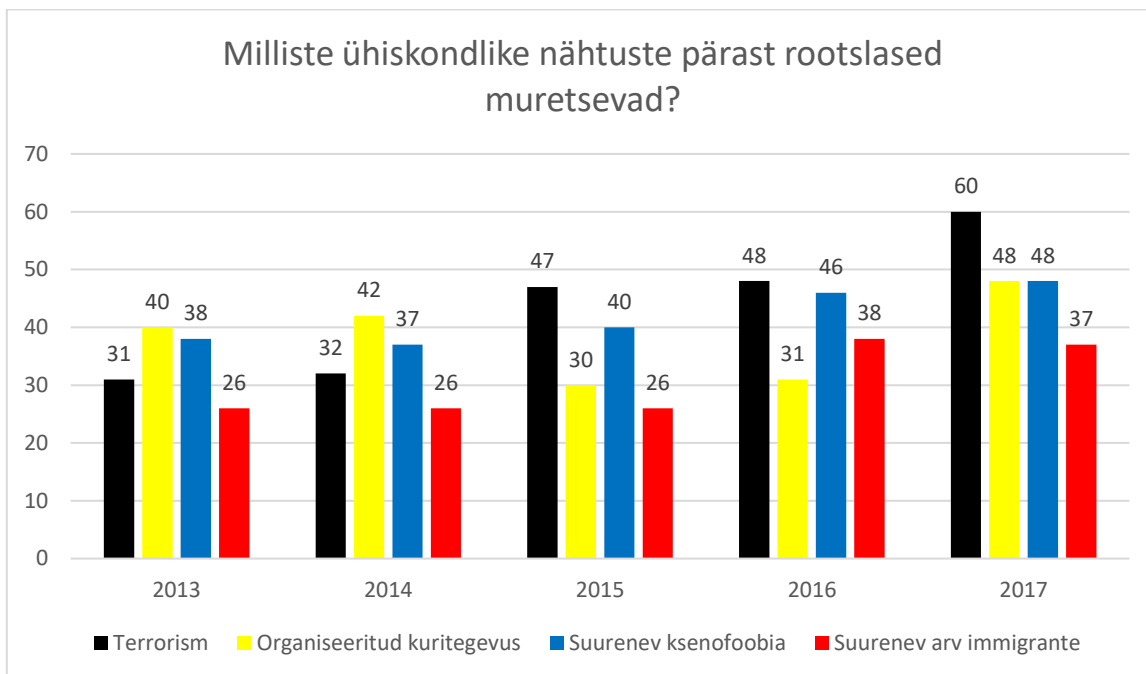

Allikas: (SOM Institute, 2017) – inimestelt küsiti millised ühiskondlikud probleemid on nende arvates kõige olulisemad Rootsis ning paluti valida 3. *Arvud on protsentides.

Tabel 7 näitab, millised on rootslaste meelest kõige tähtsamad poliitilised probleemid aastatel 2013-2017 ning autor pöörab tähelepanu kahele asjale, mis tabelis kajastuvad: 1) töötuse kui probleemi marginaliseerimine ning 2) integratsiooni/immigratsiooni küsimuste järsk esile kerkimine. Töötus kui probleem on kahanev nähtus – aastal 2013 leidis 33% vastanuist, et töötus on kolme tähtsaima poliitilise probleemi hulgas ning aastaks 2017 on see arv kukkunud 9%-ni (iga aastaga aina vähenedes). Tervishoid ja haridus on vähemate kõikumistega olnud rootslastele tähtsad küsimused läbi viie uuritud aasta. Immigratsiooni/integratsiooni puudutavad küsimused on aga teinud märgatava kasvu. Kui aastal 2013 arvas 22% vastanuist, et integratsioon/immigratsioon on oluline poliitiline probleem, siis aastaks 2017 on see protsent tõusnud 43-ni, kusjuures aastal 2015 oli see arv tervelt 53% ehk üle poole. Märgatav kasv toimus aastate 2014 ja 2015 vahel, selle ajaga kasvas see 27-lt 53-ni. Samal aastal (2015) algas ka Euroopas nn „sõjapõgenike kriis“. Tabeli

andmete põhjal saab väita, et umbes pooled rootslastest peavad immigratsiooni/integratsiooni suurimaks poliitiliseks probleemiks nende riigis. See on märkimisväärne indikaator sellest, et aastal 2015 tõusis see teema Rootsisis aktuaalseks ning ühtlasi sellest, et immigratsiooni ja integratsiooni tajutakse Rootsi ühiskonnas väga suure probleemina.

Tabel 8: Milliste ühiskondlike nähtuste pärast rootslased muretsevad?

Allikas: (SOM Institute, 2017) – inimestel paluti märkida, millised nähtused neile ühiskonnas muret valmistavad.

*Arvud on protsentides.

Tabel 8 näitab, milliste ühiskondlike nähtuste pärast rootslased kõige enam muretsesid aastatel 2013-2017. Tabel on selle töö seisukohast tähenduslik mitme aspekti poolest. Esmalt on näha, et pärast aastat 2014 (sarnaselt eelmisele tabelile) on teinud suure hüppe mure terrorismi pärast ja aastaks 2017 tunnevad tervelt 60% ehk üle poolte rootslastest muret terrorismi pärast. Organiseeritud kuritegevus on teinud läbi imeliku languse aastatel 2015-2016, kuid üldises plaanis nähakse ka seda ühiskonnas üsna suure ohuna, arvestades, et natuke alla poolte peab seda muretsemisväärseks nähtuseks ühiskonnas. Sarnaselt terrorismiohule, on suurenenud ka mure suureneva arvu immigrantide pärast. See pole küll teinud nii suurt kasvu kui mure terrorismi pärast, aga inimeste arv, kes selle pärast muretsevad, on kasvanud viie aastaga 11% võrra – st et natuke

rohkem kui kolmandik ühiskonnast tajub suurenevat immigratsiooni probleemi/ohuna. Tähelepanuväärne on aga veel üks nähtus – nimelt on ka mure suureneva ksenofoobia pärast ühiskonnas tõusnud vaatamata immigratsiooni ja terrorismi sarnasele tõusule. Võiks eeldada, et kui ühiskond on selles küsimuses homogeenisema poolne, siis need kolm näitajat korraga ei tõuse. Aastaks 2017 on peaaegu pooled inimesed (48%) mures ksenofoobia pärast. Üldise trendina torkab tabelist silma ka see, et üleüldisemalt on kõikide teemade protsendid tõusnud, mis viitab sellele, et ühiskonnas on rohkem hirmu ja ohtude tajumine üleüldisemalt on suurenenud. Tabelist võib järeldada, et ühiskonna tajudes on suuri erisusi ja vastandlikkust – samaaegselt on suurenenud mure nii terrorismi ja immigratsiooni kui ka ksenofoobia pärast. Samas ei saa öelda, et mure immigratsiooni ja terrorismi pärast välistaks nende samade inimeste muret ksenofoobia pärast – mures saab olla mõlema pärast korraga. Küll aga võib teha järelduse, et immigratsiooni, terrorismi ja kuritegevust tajutakse suure ohu ja probleemina Rootsi ühiskonnas ning samal ajal ollakse mures ka ksenofoobia tõusu pärast.

4.4.2 Kolme suurima erakonna vaated

Kolme suurima erakonna uurimine 2018. aasta valimiste valguses on esiteks väga aktuaalne ja teiseks peegeldab ühiskonnas peituvaid probleemküsimusi – valimiste põhilised teemad on rahvale olulised. Ühtpidi peegeldavad erakondade platvormid juba ühiskonnas leiduvaid arvamusi, sest erakondadel on kasulik häälte püüdmisel puudutada olulisi teemasid, et rahval oleks huvi neid valida. Teistpidi on erakonnad ka avaliku ehk ühiskonna arvamuse kujundajad, kelle tegemised ja ideed on meedias laialt kajastatud – meedia on aga üks peamisi mehhanisme, mille abil kujunevad ühiskonnas arvamused.

Tabel 9: Rootsi kolme suurima erakonna 2018. aasta valimisplatvormide uurimise tulemused

Parteid:	Sotsiaaldemokraadid	Moderaadid	Rootsi Demokraadid
Immigratsiooni ohud	Otsest ohtu ei nähta; mure vastutuse jagamise ja liiga suure koormusega (riigi suutlikkus).	Variühiskond; süvenev tõrjutus; kriminaalsus.	Tõrjutus; kuritegevus; eluasemekriis; julgeolek; terrorism; rahvusvaheline maine.

Probleemid	Vähene ühine vastutuse võtmine omavalitsustes ja EL-is; haridus ja töökohad; segregatsioon; asüülitaotlejad kui ohvrid.	Liigne riigi raha kulutamine; integratsioon kui probleem; ebatõhus poliitika; must tööjõud; illegaalsed immigrandid; liigne arv asüülitaotlejaid.	Variühiskond; tõrjutus; kuritegevuse kasv; julgeolek; halvenenud heaolu; rändepoliitika suutmatuse; pikaajaline asüülitaotlejate ja nende perede liiga suur sissetulek; liigsed kulutused; ühiskondlik lõhenemine; „gymnasielagen“*.
Integratsioon	Peab olema kiirem; töö, haridus ja keel on vajalikud integreerimiseks.	Peab olema kiirem; töö, haridus ja keel on vajalikud integreerimiseks; integratsioon ei toimi; ühised väärtused vajalikud integreerimiseks.	Ei käsitleta lahendusena; asüülitaotlejat ei suuda integreeruda puuduliku hariduse ja keeleoskuse pärast; kultuurilised ja religioossed lõhed kui ületamatud takistused.
Lahendused	Kokkuhoidev ühiskond; jagatud vastutus ja abi; sotsiaaltoetused; uute võimaluste andmine; võtta vastu nii palju kui EL ette määrab, kuid suurendada vastuvõttu ÜRO pagulaslaagritest.	Kiirem integratsioon; vähem asüülitaotlejaid; rahvusvaheline koostöö; koolide rajamine; suurendada väljasaatmisi; politsei suurem kontroll; kodakondsuse jagamine raskemaks; talendiviisid; võtta ära toetusi ja mitte maksta neile, kes ei tee tööd ega maksa makse.	Rändepoliitika nullist ülesehitamine; vastutus enda ühiskonna ees; asüülitaotlejad ainult naaberriikidest ja tuttavatest kultuuridest; tugevdada taustkontrolli; suurendada kontrolli piiride üle ja politsei võimekust; väljasaatmised.
Seadused	Suunata immigrante ka mujale riikidesse peale Rootsi.	Vaja jäigemaid poliitikat ja seadusi; kodakondsusseaduse muutmine;	Karmistada tööseadusi; suurendada politsei õigusi; rangemad õigusaktid; rangemad kodakondsusseadused;

Immigratsioon	Mitmekestav kultuuriline väärtus; demograafiline väärtus; tuleb jätkata aga vähendada natukene arvu; kohustus aidata.	Tuleb oluliselt piirata; väärtus on nendel inimestel, kellel on teadmised ja oskused.	Koormus ja oht riigile; väärtus on kvalifitseeritud tööjõurändel; vähendada oluliselt asüülitaotlejate arvu.
Kuritegevus	Ei mainita.	Mainitakse vähe; kriminaalsus osa variühiskonnast ja tööseaduste rikkumised.	Kasvav nähtus ja tõsine probleem; tööseaduste rikkumised; terrorism.
Majandus	Mainitakse vähe; läbi kiire tööle saamise toodavad majanduslikku kasu.	Asüülitaotlejad koormus riigile; väärtust toodavad eksperdid, keda tuleks hoida.	Koormus majandusele; raha tuleks suunata pensionäridele; teatav kasu spetsialistide näol.

Allikas: (Socialdemokraterna, 2018; Moderaterna, 2018; Sverigedemokraterna, 2018; Expressen, 2018).
 *"Gymansielagen" on protsess, mille kaudu antakse asüülitaotlejatele uus võimalus peale nende taotluse mitterahuldamist, et nad saaksid õppida ja läbida koolitusi ning uuesti proovida.

Tabel 9 illustreerib Rootsi kolme suurima erakonna 2018 parlamendivalimiste valimisplatvormide analüüsi tulemusi ja kasutatud on ka rändepoliitika teemalist intervjuud kohalikus ajalehes. Kolm erakonda esindavad poliitilisel spektril (vasak-parem) erinevaid positsioone ning ühtlasi kajastavad ühiskonnas levinuimaid arvamusi. Samal ajal kujundavad erakonnad avaliku debati diskursust ja väljendavad immigratsiooni küsimustes erinevate gruppide seisukohti. Analüüsist selgub, et osapooltel on erinevad tajud immigratsioonist, integratsioonist ning selle mõjust. Vastuolulisemad arusaamad puudutavad probleeme ja ohte ning sealt tulenevalt ka lahendusi migratsiooniküsimustele.

Esmalt keskendub autor ühisosale, mida ei ole küll väga palju, kuid millest saab välja tuua teatuid järeldusi. Ühisel meelel ollakse selles vallas, et immigratsioon on viimastel aastatel ületanud riigi suutlikkuse piiri ning sisserännet tuleks seetõttu rohkem reguleerida ja piirata. Eristatakse asüülitaotlejaid ja nende perekondasid üleüldisest immigratsioonist, kuid viimasele keskendutakse väga vähe. Rahvusvaheline olukord teeb muret kõigile kolmele erakonnale ning haridustase, keeleoskus ja töökoha leidmine on väga olulise tähtsusega, et ühiskond ja integratsioon toimiks efektiivselt. Kõik erakonnad näevad immigratsioonis ka mingit väärtust ja eelkõige väärtust oskustööjõus ning talendikates inimestes, keda tuleks riigis omaks võtta.

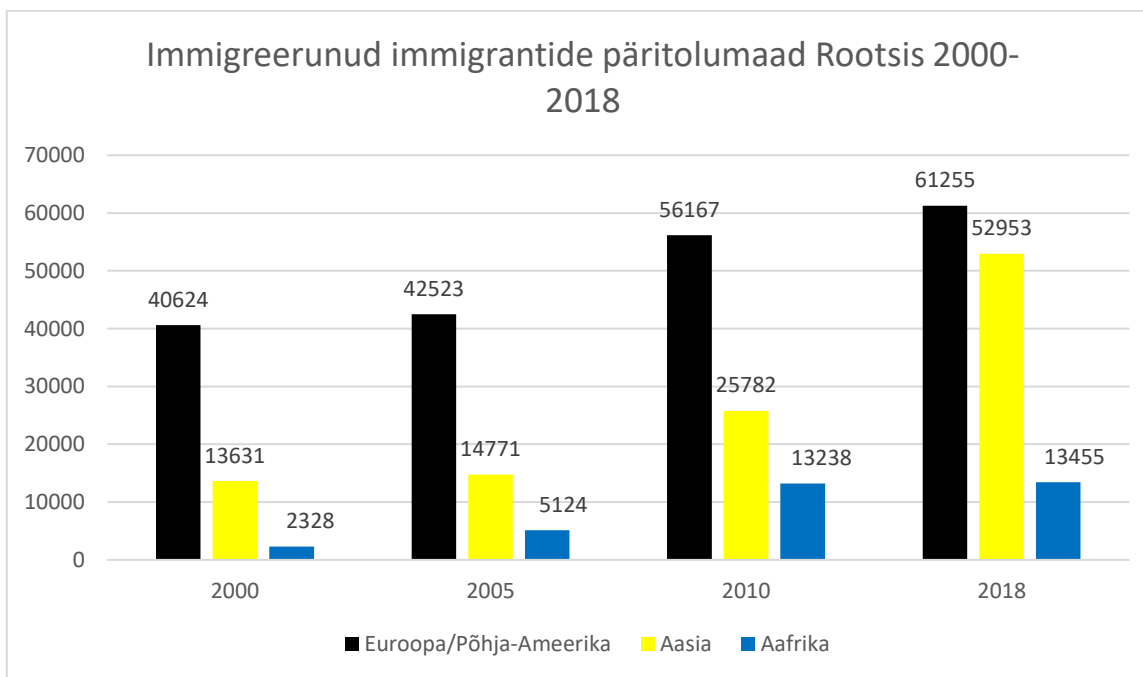
Erisused esinevad aga pea kõikides muudes küsimustes. Kõige vähem ohtu ja enim väärtust näevad immigratsioonis kui nähtuses sotsiaaldemokraadid, kelle poliitika baseerub eelkõige kohustusel aidata ja integreerida. Väärtust nähakse laialdasemalt kultuurilises mitmekesisuses ja vananeva ühiskonna raames, mitte ainult oskustööjõu pakutavas väärtuses. Kuritegevust ei nähta olulise probleemina (ei mainita) ning majanduslikule mõjule keskendutakse vähe. Majanduslikule mõjule keskenduvad ka teised kaks erakonda küllaltki vähe, kuid immigratsiooni nähakse siiski sotsiaalsüsteemi koormava ja heaolu pärssiva tegurina. Samas on fookuses ikkagi asüülitaotlejad kaugematest regioonidest ja mitte üldine immigratsioon kui selline (milles nähakse ikkagi majanduslikku potentsiaali). Kriminaalsus on aga olulisel kohal Rootsi demokraatide platvormis ning seda nähakse ühe suurima probleemina. Ka moderaatide retoorikas kasutatakse sõna „variühiskond“ ning fookus on mõlema partei puhul sama – on tekkimas mingi kultuuriline ja religioosne osa ühiskonnast, mis on tõrjutud, kriminaalne ja kelle liikmed on riigis paljuski illegaalselt.

Kokkuvõttes on levinud tajud ja arusaamad Rootsi ühiskonnas erinevad ja esineb erisust avaliku debati erinevate osapoolte vahel. Küll aga võib väita, et viimaste aastate immigratsioon asüülitaotlejate ja nende perede näol, on kõigi jaoks probleem, millega tuleks tegeleda ja mida tuleks kontrollida. Integratsiooni poole pealt on oluline haridus, keeleoskus ja töökoha leidmine ning enese ülalpidamine. Majanduslik väärtus on immigratsioonil olemas, kuid selle suur vool on ületanud piiri, mis muutub riigile koormavaks. Teravamad vastuolud seisnevad olukorra lahenduses. Üks osapool näeb kohustust ja vajadust lahendada pagulaste rändekriis ning keskenduda rohkem rahvusvahelisele solidaarsusele ja koostööle. Teine pool näeb lahendusena suuremat kontrolli, rangeid reegleid, variühiskonna väljajuurimist ning lähenemine on isolatsiooni-põhine (sulgeda piire, saata inimesi välja jm). Samuti on vastuolu integratsiooni küsimuses: kaks erakonda näevad integratsiooni kui alust, millega saavutada heaolu ühiskonnas ning majanduslik ja kultuuriline kasu kõigile (kahe vahel esineb siiski erisus selles osas, kas investeerida rohkem sotsiaalsektorisse või mitte), üks erakond aga ei puuduta teemat tõhusast integratsioonist kui lahendusest liiga suurele asüülitaotlejate voolule. Üldiselt saab öelda, et immigratsiooni kui sellist ei nähta ohuna (küll aga teataval määral probleemina), kuid asüülitaotlejate suur osakaal ning

immigratsiooni üldine massiline kasv on oht julgeolekule, üldisele heaolule, majandusele ning aluseks kuritegevuse kasvule.

4.5 Immigrantide päritolumaad

Tabel 10: Immigreerunud immigrantide päritolumaad Rootsis 2000-2018

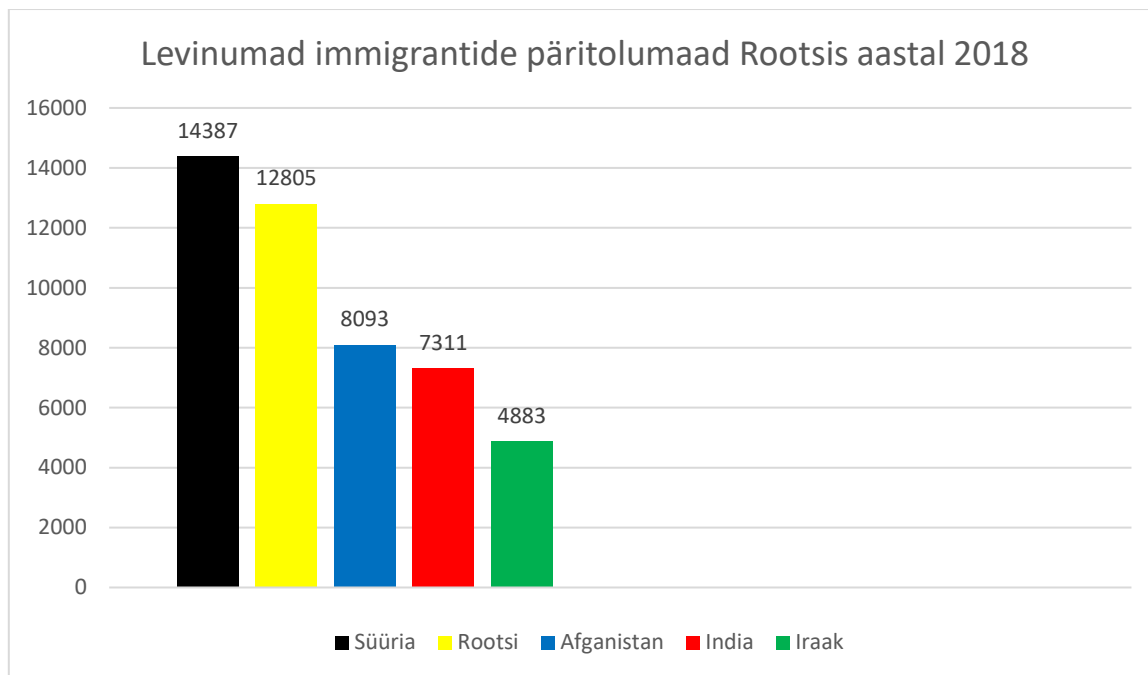

Allikas: (SCB, 2019).

Tabel 10 näitab immigrantide päritolu maasid aastatel 2000, 2005, 2010 ja 2018. Tabelis on välja toodud kolm suurimat gruppi piirkonna järgi jättes välja Okeania, Lõuna-Ameerika ning need inimesed, kellel ei olnud kodakondsust või on nende kodakondsus teadmata (sest nende gruppide suurus on pigem väike). Olgu aga märgitud, et teadmata kodakondsustega inimeste arv suurenes 18 aastaga ligi 2000 võrra (SCB, 2019), kuid üldiselt olid välja jäetud grupid marginaalsed arvestades kogusummat. Tabelist on näha, et endiselt tuleb kõige rohkem immigrante tuttavamatest Lääne kultuuridest (Euroopa ja Põhja-Ameerika) ning nende arv on 18 aastaga suurenenud järkjärgult ning kokku umbes 21 000 inimese võrra. Aasiast ja Aafrikast on sisseränne kasvanud olulisel määral. Aafrikast immigrerevate arv on kasvanud üle 5 korra, kuid aastaks 2018 on Aafrika maadest tulnud immigrantide arv (13,455) ikkagi kolmandal kohal. Aasiast on immigrantide arv kasvanud natuke alla 4 korra ja aastal 2018 saabus Rootsi 52,953 immigranti.

Vahemikus 2010-2018 on Aasiast ja Aafrikast saabunud immigrantide arv teinud hüppelise kasvu. Samal ajal on ka Lääneriikidest tulev immigratsioon kasvanud, kuid kordades vähem.

Tabel 11: Levinumad immigrantide päritolumaad Rootsis aastal 2018

Allikas: (SCB, 2019).

Tabel 11 näitab viit peamist riiki, kust olid aastal 2018 immigrereerunud inimesed pärit. Esimesel kohal on Süüria, kus kodusõja tulemusena on Rootsi immigrereerunute arv 14,387. Teisel kohal on riiki tagasi pöördunud Rootslased, keda oli 12,805. Afganistan, India ja Iraak on ülejäänud kolm riiki kust tulnud inimeste arv jääb vahemikku ~4000-8000. Kõik riigid peale Rootsi on Aasia riigid, kus peamiselt sõdade tulemusena (kuid ka muudel põhjustel) on inimesed immigrereerunud Rootsi.

4.6 Immigreerumise põhjused 2004-2018 Rootsis – asüülitaotlejate suur arv

Tabel 12: Asüülitaotlejate arv protsentides kogu immigrantide arvust

Aasta	Asüülitaotlejate arv*	Immigrante kokku	Suhe protsentides
2004	10,085	62,028	~16,3%

2010	27,163	98,801	~27,5%
2015	74,182	134,249	~55,3%
2018	59,154	132,602	~44,7%

Allikas: (SCB, 2019). *Tärniga tähistatud asüülitaotlejate arvu all mõeldakse neid inimesi, kes on riiki sisenemisel palunud kaitset, taotlenud asüüli või on asüülitaotlejate sugulased. Lisaks kuuluvad siia kategooriasse ka inimesed, kelle sisenemise põhjused on teadmata või kes on sisenenud „muudel väga rasketel tingimustel“.

Tabel 12 kajastab inimeste põhjuseid immigrerumiseks Rootsi aastatel 2004, 2010, 2015 ja 2018. Andmetest on näha, et aastal 2004 moodustasid asüülitaotlejad 16,3% kõikidest muudel põhjustel immigrerunudest ning aastaks 2018 on see 44,7% ja aastal 2015 oli see 55,3%. Seega on umbes kolmekordistunud asüülitaotlejate osakaal kõikidest immigrantidest moodustades nüüd umbes poole ja see selgitab immigratsiooni kui probleemi esile kerkimist ühiskonnas ning majanduse ja immigratsiooni vahelist irregulaarsuse perioodi.

Rootsi on võtnud vastu rohkem immigrante kui enamuse EL-i liikmesriike ja suurenenud on asüülitaotlejate arv (märkus: eriti võrreldes aastatega enne 2015) (Government Offices of Sweden, 2019). Asüülitaotlejate olukord on erinev teiste immigrantide omast (eelkõige protsessid, mis on vaja läbida enne tööle asumist ning inimeste kvalifitseeritus) ja see on ka põhjus, miks tööturule integreerumine võtab kauem aega (*ibid.*). Viimastel aastatel on valitsus läbiviinud reforme ja pakkunud täiendavaid ressursse, et aidata kaasa uustulijate integreerimisele tööl ja kogukondades (*ibid.*). Asüülitaotlejatele pakutakse hariduse ja koolituste teenuseid, proovitakse hõlbustada protsessi tööle minemiseks nende jaoks, kellel on vastavad oskused juba olemas, üritatakse suurendada kohalike kogukondade finantsilist valmisolekut võtta vastu uusi inimesi ning parandatakse protsesse, mille käigus hinnata saabuja oskusi ja varasemaid kogemusi (*ibid.*). Selle kõige põhjal saab öelda, et Rootsi valitsusel on siiani olnud prioriteediks immigrantide hõlpsam, kiirem, efektiivsem ja otstarbekam integreerimine ning rakendamine.

Tulemused

Töös püstitatud uurimisküsimused olid järgnevad:

- 1) Mida on immigratsioon kaasa toonud majanduse ja kuritegevuse kontekstis Rootsis?
- 2) Kuidas tajub/raamistab rahvas, avalikkus ja erakonnad Rootsis immigratsiooni?

Täpsustavad alaküsimused:

- 3) Kas immigratsiooni nähakse ühiskonnas ohuna/probleemina?
- 4) Kui jah, siis millised on pakutud lahendused?

Vastused, mis töökäigus selgusid:

- 1) Immigratsiooni mõju Rootsi majandusele on olnud üldiselt positiivne (perioodil 1985-2010), kuid peamine erand selleks on periood alates 2010. aastast, peale mida on mõju olnud negatiivne ja see on tulenenud peamiselt asüülitaotlejate suurest kasvust. Immigratsiooni mõju kuritegevusele on olnud neutraalne – immigrantide suur vool ja asüülitaotlejate arvu suurenemine ei ole mõjutanud kuritegevust ei positiivselt ega negatiivselt.
- 2) Rahvas, avalikkus ja erakonnad tajuvad/raamistavad immigratsiooni erinevalt, kuid teatavat väärtust näevad selles kõik erakonnad. Immigratsiooni tajumine probleemina on suurenenud samuti aastast 2015 ning oli üks suurimaid küsimusi ka 2018. aasta parlamendi valimistel. Immigratsiooni suur roll on kaasa toonud ka suurenenud mure ksenofoobia leviku pärast Rootsi ühiskonnas.
- 3) Jah, immigratsiooni nähakse ühiskonnas probleemi ja ohuna (vähem ohuna kui probleemina), kuid probleemi mõtestamises esineb erisusi: osad näevad seda ohuna riigi julgeolekule, kuritegevuse suurenemisele ja koormusena majandusele. Teised näevad probleemina vähest vastutuse võtmist ja inimeste aitamist ning sealt tulenevalt ka puudujääke integratsioonis. Erakondade lõikes räägitakse immigratsioonist kui probleemist, kuid probleem peitub asüülitaotlejates, mitte immigrantides tervikuna.
- 4) Pakutud lahendused on erinevad ning need jaotuvad peamiselt kahte leeri (on ka seda, mis jääb kahe vahele): üks leer, mis näeb lahendusena asüülitaotlejate vastuvõtmise vähendamist, rahvusvahelist koostööd, jagatud vastutust ja keskendumist integratsiooni

protsesside edendamisele; teine leer, mis näeb lahendusena asüülitaotlejate vastuvõtmise minimeerimist (ainult naaberriikidest), inimeste riigist väljasaatmist ning karmimaid migratsiooni- ja kodakondsusseaduseid.

Kokkuvõte

Majandus ja immigratsioon

Üldine seos majanduse kasvu ja immigratsiooni kasvu vahel on positiivne – kui on kasvanud SKP *per capita* on kasvanud ka immigratsioon. Seda aastatel 1985-2010. Peale seda on majandus aeglustunud ja jäänud väikeste kõikumistega enam-vähem samale tasemele. Alates aastast 2015, millal algas Euroopa pagulaskriis, on Rootsi võtnud vastu hüppeliselt rohkem immigrante ning täpsemalt asüülitaotlejaid. Asüülitaotlejate osakaal immigrantidest on kolmekordistanud ning alates sellest ajast on rändepoliitika kerkinud avalikus debatis oluliseks probleemiks. Ühtlasi kinnitab seda rahvaarvamusküsitlus, mis näitab, et alates aastast 2015 on kodanike mure suureneva immigratsiooni pärast hüppeliselt kasvanud. Sellest järeldub, et riik on ületanud oma suutlikkuse piiri immigrante vastu võtta ning integratsioon ei tööta enam soovitud tasemel. See on mõjutanud majandust negatiivselt, olnud sellele koormavaks ja tekitanud erinevad seisukohad ühiskondlikult rändepoliitika probleemidest ja lahendustest. Eristada tuleks immigrantide seast asüülitaotlejaid, sest uurides erakondade seisukohti on probleem just nende viimaste suur hulk, mitte immigratsioon tervikuna. Seda, kus on riigi suutlikkuse piir ning kuidas seda mõõta võiks edaspidistes uurimustes analüüsida.

Kuritegevus ja immigratsioon

Immigratsiooni mõju kuritegevusele on üldist trendi vaadates olnud neutraalne. Kuritegevus on küll suurenenud, kuid mitte oluliselt ning mitte korrelatsioonis immigrantide voolu kasvuga. Samuti on teatud kuritegude liigid alanenud ning teised tõusnud. Seda fenomeni aitab selgitada Interneti pettuste suurenemine, mis varasemalt polnud võimalik. Lisaks on Rootsi seadusandluses toimunud olulised muudatused, mis selgitavad teatud kuritegude (seksuaalkuriteod, kallaletungid) arvu suurenemist. Kuritegevuse ja immigratsiooni seos ühiskondliku taju kontekstis on kahetine: rahvaküsitlustest selgub, et kodanike mure organiseeritud kuritegevuse vastu on teatud kõikumistega lähiminekis jäänud samaks, kuid kasvanud on terrorismihirm. Erakondade probleeminägemus on samuti erinev: Rootsi Demokraadid näevad immigrante kuritegevuse suurenemise põhjusena, Moderaadid räägivad „variühiskonna“ tekkest, kuid ei keskendu eriliselt kuritegevuse suurenemisele ja selle seosele immigrantidega ning Sotsiaaldemokraadid ei puuduta

enda probleemipüstituses kuritegusid ning sealt tulenevalt ka ei omista sellele seoseid immigratsiooniga.

Integratsioon ja immigratsioon

Immigratsiooni mõtestatakse ühiskonnas samuti erinevalt – seda nähakse nii väärtuse kui ka ohuna. Kõik kolm erakonda on seda meelt, et teatav väärtus immigratsioonil on, seda peamiselt ekspertide ja kvalifitseeritud tööjõu näol. Mure suureneva immigratsiooni pärast on selgelt ühiskonnas kasvanud, kuid integratsiooni nähakse endiselt olulise tööriistana immigratsiooni positiivseks ühiskondlikuks väärtuseks muutmisel. Erakonnad on ühel meelel, et integratsioon peab olema kiire (tööturule ja ühiskonda tervikuna), olulisel kohal on immigrantidele rootsi keele ja kultuuri õpetamine läbi erinevate koolituste ja koolide ning võtmetähtsusega on ka immigrantide suutlikkus leida tööd ning end ise ära elatada. Pakutud lahendused migratsiooniprobleemi (asüülitaotlejate suur arv) lahendamiseks on erinevad: üks suund, mis põhineb kohustusel aidata ja mille probleemilahendus toetub rahvusvahelisele koostööle ning asüülitaotlejate vastuvõtmise kohustuse jagamisele ja teine suund, mis põhineb isolatsioonipoliitikal ja kohustusel enda kodanike ees – lahenduseks asüülitaotlejate vastuvõtmine ainult naaberriikidest, migratsiooniseaduste karmistamine ja riigist illegaalide väljasaatmine.

Ettepanekud

Töö autor paneb ette edaspidi uurida lähemalt riigi suutlikkuse piiri – kuidas seda määratleda, mõõta ning hinnata. Ehk on võimalik luua selle kohane mudel, mis võiks kehtida enama kui ühe juhtumi näitel. Samuti võiks uurida immigratsiooni mõju majandusele spetsiifilisemalt, kasutades rohkem muutujaid ja võttes arvesse võimalikult palju tegureid, mis majandust mingil ajahetkel mõjutada võisid. Lisaks saab juhtumuuringutest laiendada üldise trendi uurimisele nt Euroopa näitel, mille uurimisel saab käesolevat tööd ka aluseks võtta või näitena kasutada. Uurimiseks oleks oluline ka võrrelda erinevate heaoluriigi tüüpide edukust ja seoseid eduka integratsiooniga.

Kasutatud kirjandus

- Ager, Alastair, Alison Strang. 2008. „Understanding Integration: A Conceptual Framework.” *Journal of Refugee Studies* 21 (2): 166-191.
- Borjas, J. George. 2018. “Lessons from Immigration Economics.” *Independent Review* 22(3): 329-340.
- Brå. 2017. “Reported offences, 1950-2017”, <https://www.bra.se/bra-in-english/home/crime-and-statistics/crime-statistics.html> (külastatud 12. aprill, 2019).
- Brochmann, Grete, Anniken Hagelund. 2012. *Immigration Policy and the Scandinavian Welfare State 1945-2010*. Palgrave Macmillan UK.
- Europol, 2019. “Payment fraud”, <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/forgery-of-money-and-means-of-payment/payment-fraud> (külastatud 12. aprill, 2019).
- Expressen, 2018. “Så tycker partierna om invandringen”, 3. september, <https://www.expressen.se/nyheter/val-2018/sa-tycker-partierna-om-invandringen/> (külastatud 26. aprill, 2019).
- Fico, 2018. “Total Fraud Levels”, <https://www.fico.com/europeanfraud/total-fraud-levels> (külastatud 12. aprill, 2019).
- Government Offices of Sweden. 2019. “Facts about migration, integration and crime in Sweden”, 26. juuli, <https://www.government.se/articles/2017/02/facts-about-migration-and-crime-in-sweden/> (külastatud 13. aprill, 2019).
- Kalev, Leif. 2011. “Riik ja kodanikud.” *Poliitika ja Valitsemise Alused*, toim. Anu Toots. Tallinn: Tallinna Ülikooli riigiteaduste instituut, 62-74.
- Koivisto, Marjo. 2012. *Normative State Power in International Relations*. Oxford University Press.
- Korpi, Walter. 2001. “The Economic Consequences of Sweden’s Welfare State.” *Challenge* 44(6): 104-112.

- Lee, T. Matthew, Ramiro Martinez. 2009. "Immigration reduces crime: an emerging scholarly consensus." *Sociology of Crime, Law and Deviance* 13(1): 3-16.
- Moderaterna. 2018. "Nu tar vi tag i Sverige: Valmanifest 2018", https://moderaterna.se/sites/default/files/page_attachments/2018-08/Valmanifest%20H%C3%96G%20180820.pdf (kylastatud 26. aprill, 2019).
- OECD. 2019a. "Social Expenditure – Aggregated data", https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=SOEX_AGG (kylastatud 11. aprill, 2019).
- OECD. 2019b. "Sweden", <http://www.oecdbetterlifeindex.org/countries/sweden/> (kylastatud 12. aprill, 2019).
- Rauhut, Daniel, Gustaf Blomberg. 2003. *Ekonomiska effekter av integration och invandring*. Institutet för tillväxtpolitiska studier.
- Reid, Williams Lesley, Harald E. Weiss, Robert M. Adelman, Charles Jaret. 2005. "The immigration-crime relationship: Evidence across US metropolitan areas." *Social Science Research* 34(4): 757-780.
- Sainsbury, Diane. 2012. *Welfare States and Immigrant Rights: The Politics of Inclusion and Exclusion*. Oxford University Press.
- SCB, 2019. "Människorna i Sverige", <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/in-och-utvandring/> (kylastatud 27. aprill, 2019).
- Socialdemokraterna. 2019. www.socialdemokraterna.se (kylastatud 26. aprill, 2019)
- Social Progress Index. 2019. <https://www.socialprogress.org> (kylastatud 12. aprill, 2019).
- SOM Institute. 2017. "Swedish Trends: 1986-2017", <https://som.gu.se/publicerat/rapporter> (kylastatud 13. aprill, 2019).
- Sverigedemokraterna. 2019. www.sd.se (kylastatud 26. aprill, 2019).
- The World Bank. 2019. <https://data.worldbank.org/> (kylastatud 12. aprill, 2019).
- Varieties of Democracy. 2019. <https://www.v-dem.net/en/> (kylastatud 11. aprill 2019).

Voegeli, William. 2018. "The Graying of the Welfare State." *National Review* 70 (5): 27-30

THE IMPACT OF IMMIGRATION ON THE WELFARE STATE'S ECONOMIC GROWTH AND CRIME RATE AND THE SOCIAL UNDERSTANDING/FRAMING OF IT: THE EXAMPLE OF SWEDEN

Romet Laanjärv

Summary

Due to the rising numbers of immigrants in the states of Europe, the question of immigration policies and impacts of immigrants has been in the center of political debate in recent years. Different theories, studies and results concerning the topic have been relevant among scholars since the 20th century. The discussion has been focused on different areas such as cultural identity, the impact on the economy, crime and security in general. In accordance with rising immigration, media attention and political debate, immigrants have acquired the image of a criminal in the eye of the public. In addition, immigrants are often viewed as negative actors in regard of the economic growth of the state.

The welfare states of Europe are accepting more immigrants in comparison with other states in the region and thus the public debate concerning immigration is the fiercest in those countries. However, liberal immigration policies remain an integral part of the welfare state conception. In this paper, the relationship between the welfare state, economic growth, crime and immigration are studied. Sweden is selected as a case study subject, because of the strong representation of the ideas connected to the welfare state. Moreover, Sweden is known as a state that has taken in one of the highest numbers of immigrants over the past decades. In this paper, the impact of immigration on economic growth is studied through GDP (Gross Domestic Product) *per capita* and the impact on crime through registered offences against the Penal Code. The views on immigration and social attitudes toward it are studied by looking at the party election platforms from the 2018 general elections of the three biggest parties in Sweden. The objective is to determine how has immigration impacted the economy and crime and how the public understands and frames the questions regarding immigration in Sweden.

There are five main claims in this paper: 1) moderate (as long as the line of capability is not crossed) immigration has had a positive effect on the economic growth of Sweden; 2) crime has not risen

due to immigration; 3) immigration is viewed as both a problem and an asset in Sweden; 4) the problem is the rising number of asylum seekers not immigration as a whole; 5) the approach and solutions of the parties are showing signs of polarization.

In future research, the line of state capability should be investigated further – how to measure and delimit it. The effects on economy could be investigated with more detail and investigating the wider effects of immigration in Europe can be considered. This research paper can be a starting point and used as an example in those further studies.

Lihlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Romet Laanjärv,

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihlitsentsi) minu loodud teose

“Immigratsiooni mõju heaoluriigi majanduskasvule ja kuritegevusmäärale ning selle ühiskondlik tajumine/raamistamine: Rootsi näitel”,

mille juhendaja on Alar Kilp (PhD),

1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Romet Laanjärv

Tartus, 14.05.2019